

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Caput XVII. De Cantu Ecclesiastico.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

2. Ceterum in fine horarum post ultimam Collectam Sacerdos repetita salutatione Domini praesentiam populis adesse precatur, ut, quemadmodum est pollicitus, maneat nobiscum usque ad consummationem saeculi. Tum pia plebs ad benedicendum Dominum invitatur, ut, cujus beneficio vivit, in ejus semper laudibus perseveret. Respondet illa *Deo gratias*, ut in gratiarum actionem desinat divinarum laudum celebratio. Quia vero Beata Virgo prima post Deum humani generis fospitrix semper mortales materno protegit affectu: ideo in fine cujusque officii saluatio quaedam, & deprecatio ad eandem Deiparam Virginem effundi solet, ut, si quid in tremendo Dei cultu humana fragilitate erratum est, matris interventu propitiatus Dominus nobis non imputet ad culpam. Ipsa cunctos qui confidunt in ea depulsis vitæ procellis munifico fovet amplexu. Ipsa periclitantibus in hoc damnabili mundo salutarem porrigit dexteram. Hæc noxios hostium conatus coercet. Sine aliquo ejus beneficio nullus dies, nulla hora, ac ne tenue quidem momentum transcurrit. Hanc colunt superi, observant inferi, mundus adorat: ejus majestatem supermi spiritus perhorrescunt. Ejus nutu regitur orbis, splendent sidera, micat sol, spirant venti, vernant horti, crescunt sylvæ, redeunt tempora, serviunt elementa. Decus morum, nitorem operum, meritorum gloriam de Mariæ gratia suscipimus, cum eam colimus, & veneramur. Novit Ecclesia quanti sit periculi ab indulgentissimæ matris cura exules filios elongari, ac propterea saluberrimo consilio decrevit, ut ad ejus pretectionem frequenti obsequio confugerent, non solum speciali Officio de ea instituto; sed etiam in fine singularum horarum variis pro ratione temporum adhibitis orationibus. Harum præcipua ea noscitur esse, quæ incipit *Salve Regina*, quam Ecclesia Romana certis tantum diebus, quidam vero Regulares quotidie post Completorium solemnè modulatione recitare consueverunt. Ejus auctor fuisse dicitur Hermannus Contractus Monachus S. Benedicti anno 1059. qui cum omnis politionis literaturæ expertus omnino esset, B. Virginis intercessionem in virum alterum mutatus tantâ deinceps doctrinæ laude resplenduit, ut nulli suo tempore secundus haberetur. Hoc Canticum jam solemnè factum cum Spiren-

ses Clerici decantarent, Bernardus Abbas Claravallis tunc ad Germanos Apostolicus legatus, ut refert in Chronico Spirensi Guillelmus Eisengrenius ^t, postrema illa verba ter genua flectens adjunxit, *ô clemens, ô pia, ô dulcis Maria*. At ego libenter huic longo capiti in dulcissimæ Virginis Mariæ commemoratione finem impono. Impar equidem sum, & ingenio exilis ejus laudibus referendis, nec mei sermonis penuria sufficit ad ea exprimenda, quæ de tanta majestate concipio, cujus exiguum partem nec ora mille, totidemque linguæ, aut indefessæ vocis æterna series vix attingere possent. Curabo tamen, ut sanctissimum ejus numen, & nomen intra pectoris mei secreta perpetuo cultu custodiat, quod ut omnes item Christiani efficiant, summiopere cupio & exhortor.

^t Eisengren. lib. 12. ann. 1147.

CAPUT XVII.

De Cantu Ecclesiastico.

§. I.

Laudatur universim Musica, ejusque varii, & admirabiles effectus enumerantur.

1. **Q**uoniam divinum Officium, ejusque partes non simplici vocis prolatione, sed musico etiam adhibito concentu publicè in Ecclesia perfolvi solent, hæc consequenter de Ecclesiastico Cantu tractationem institui, quam Religiosis divinas quotidie laudes decantantibus, nec inutilem fore, nec injucundam confido. Ut enim Rabanus Maurus, luculenter affirmat, tam nobilis est, tamque utilis rectè canendi disciplina, ut, qui eâ caruerit, Ecclesiasticum Officium congruè implere non possit. Nam quicquid in lectionibus decenter pronuntiatur, quicquid de psalmis suaviter modulatur, ita musica scientia temperatur, ut per eam omne Dei servitium impleatur. Hinc musicæ rudimenta lac animæ vocat Philo doctissimus Hebræorum initio libri de Agricultura, dicitque Isidorus ^b tam turpè olim fuisse musicam nescire, quam litteras, tantique semper æstimatum fuisse cantum ab omni-

^b Isidor. l. 3. origin. ^a Raban. de inst. Cleric. lib. 3. cap. 24.

bus nationibus, ut cunctis solemnibus sacris, & profanis adhiberetur. Et nuptias quidem sine musicis concentibus nunquam celebratas fuisse ex antiquis Epithalamis luce clarius constat, idq; probat doctè & diffusè Paulus Sherlogus: vir infinite lectionis in Anteloquiis Canticorum. Sed & conviviis adhibitos olim cantores, ut temperantiæ, & moderationis admonerentur convivæ, non ad luxuriam, atq; inanem voluptatem Athenæus ^d, & Plutarchus ^e, Græci scriptores commemorant. In funeribus quoque nobilium Græcorum, & Latinorum adfuisse tibicines, & aeneatores Seneca in ludo Claudii, Plutarchus de consolatione ad uxorem, Tertullianus de corona militis, Valerius Maximus ^f, & alii complures asseverant, huncque morem secutos fuisse Judæos tum ex Evangelistis, tum ex Flav. Josepho ^g cognosci potest. Inter bellicos tumultus locum item fuisse modulationi testis est ex Horatio, & Thucydide Franciscus Luisinus Utinensis ⁱ in suis Parergis. Nam antiqui duos Pæanes habebant, alterum Martis, quo initio pugnæ utebantur: alterum Apollinis, quem fufis, cæsisque hostibus decantabant. Et cui notus non est tibiarum, tympanorum, tubarumque usus in præliis: in suis namque bellis ait Clemens Alexandrinus ^k, tubæ utuntur Hetrusci, fistulæ Arcades, Siculi autem instrumentis; quæ appellantur *trubidus*. Cretenses lyra, Lacedæmonii tibia, cornu Thraces tympano Ægyptii, & Arabes cymbalo. Vegetius ^l de re militari; Sive, inquit, ad vigilias, vel agrarias faciendas: sive ad opus aliquod, vel ad decursionem campi exeunt milites, tubicines vocante operantur, & rursus tubicine admonente cessant. Lycurgus teste Plutarcho in Laonicis, bellicæ exercitationi Musicæ adiunxit studium, ut nimius belli fervor modulatione temperatus concinnitatem nancisceretur. Ita Cretes ad citharam dimicabant, ait Martianus Capella ^m, Lacedæmones ad tibiam. Quid Amazones, nonne ad calamos arma tractabant? In Italia Sybaritas tibicines ad prælia præisse quis nesciat? Præter hæc de vario Musicæ usu in bellis, legendi sunt

^c Sherlog. in Cant. antel. 5. sect. 3. subsec. 1. & 3.
^d Athen. lib. 1. c. 14. ^e Plut. 7. Sympos. ^f Val.
 Max. lib. 2. cap. 5. tit. 4. ^g Matth. 9. 23. ^h Joseph.
 lib. 3. de bello Judaic. 5. ⁱ Luisin. lib. 2. Parergon. cap.
 22. ^k Cl. Alex. lib. 2. Pedagog. cap. 4. ^l Veget. lib. 2.
 cap. 22. ^m Capella de nupt. Merc. & Philologia
 lib. 9.

Diodorus Siculus ⁿ, & Aulus Gellius ^o.

2. Ludorum autem quam magna pars fuerit musica, pluribus exequitur in doctissimo opere de Theatro omnium doctrinarum curiosissimus explorator Julius Bulengerus. Quid sacrificia commemorem, quid Numinis cultum, qui sine Musica nullo modo constare potest? Ideo sententia Strabonis ^p est, omne id quod musicum est opus Dei esse, ipsosque Musicos non solum ministros Dei, sed Deos quodammodo existimandos. Multum itaque Divinitatis obtinet musica, ait Censorinus ^q, & animis permovendis plurimum valet. Nam nisi grata esset immortalibus Diis, qui ex anima constant divina, profecto ludi scenici placandorum Deorum causa instituti non essent, nec tibicen omnibus supplicationibus in sacris ædibus adhiberetur. Hominum quoque mentes & ipsæ divinæ, quamvis Epicuro reclamante, suam naturam per cantus agnoscunt. Denique quò facilis ferant laborem, vel in navis metu à vectore symphonia adhibetur: legionibus quoque in acie dimicantibus, etiam metus mortis classico depellitur. Ob quam rem Pythagoras, ut animum suum semper divinitate imbueret, priusquam se somno daret, & cum esset experrectus citharâ, ut ferunt, cantare consueverat. Et Aselepiades Medicus phreneticorum mentes morbo turbatas, sæpe per symphoniam suæ naturæ reddebat. Hæc Censorinus. Socrates autem vir sapientissimus tanti musicam fecisse dicitur, ut eam natum jam grandior inter pueros ediscere non erubuerit. De Arcadibus scribit Polybius Magalopolitanus ^r, quod, cum alioquin naturæ essent assterioris, musicis tamen disciplinis mirificè delectabantur. Cæteras artes ignorare nulla apud illos ignominia erat, at musicæ imperitiam fateri turpissimum habebatur. Nec minor Lacedæmonii amor musicæ fuit, quos refert Plutarchus in Laonicis majorem curam de illa, quam de victu habuisse. Themistoclem narrat Cicero ^s cum oblatam in convivio lyram recusasset, habitum fuisse indoctiorem. Julianus ^t defensor impietate notior quam scriptis ipsos barbaros se vidisse testatur rustica carmina verbis facta similibus clangorum, quos aspectu clamantes aves edunt, studiosè amplecti, & musicis carminibus delectari. Macro-

ⁿ Diod. lib. 5. c. 9. ^o Gellius l. 9. c. 11. ^p Strabo
 l. 10. Geograph. ^q Censorin. de die natali c. 11. ^r Poly-
 bius lib. 4. ^s Cic. l. Tuscul. ^t Julian. initio Misopogons.

bii observatio est plurimarum gentium, vel regionum instituta sanxisse mortuos ad sepulturam cum cantu prosequi oportere, persuasione hac, quâ post corpus ad originem dulcedinis musicæ, hoc est ad cælum, animæ redire credantur. Lycurgus vir duræ, difficilisque vitæ, musicæ tamen studium in suis legibus commendavit. Hanc primarium Philosophiæ administratum Xenocrates Chalcedonius vocabat apud Laërtium *: Plato etiam, & Aristoteles summa capita Philosophorum hic in Politicis, ille in Convivio, & septimo de legibus eò musicam efferunt, ut in ea potissimam rationem puerilis institutionis constituent. Sciebant videlicet viri præstantissimi ita nobis musicam naturaliter conjunctam esse, ut eâ nullo modo carere possimus.

3. Nullum est tam immitte, tam asperum pectus, quod non musicis sonis capiatur. Incujus rei typum fabulantur Poëtæ à Cadmo fistulâ canente deceptum Typhæum; nam ut explicat Nonnus, in Dionysiâcis, etiam stolidissimi, & furiosissimi musicâ afficiuntur. Nostra enim natura, ait Chrysofostomus z, usque adeo delectatur Canticis, & carminibus, & tantam cum eis habet necessitudinem, ut vel infantes ab uberibus pendentes, si fleant & assidentur, eâ ratione sopiantur. Nutrices quidem, qui eos gestant in ulnis, sæpe abeuntes, & redeuntes, & quædam puerilia eis carmina decantantes, supercilia eorum ita sopiunt. Quocirca sæpe quoque viatores meridie agentes jugalia animalia hoc faciunt canentes, itineris molestiam illis Canticis consolantes. Nec solum viatores, sed etiam agricolæ uvas in torculari calcantes, vindemiantes, & vites colentes, & quodcumque aliud opus facientes sæpe cantant: nautæ quoque remos impellentes hoc faciunt. Jam verò mulieres quoque textentes, & confusa stamina radio discernentes sæpe quidem & per se singulæ, sæpe autem etiam omnes concorditer unam quamdam melodiam concinunt. Hoc autem faciunt & mulieres, & viatores, & agricolæ, & nautæ, laborem, qui ex opere faciendo suscipitur, cantu consolari volentes, utpotè quod anima, si carmina & canticum audierit, molesta & difficilia sit facilius toleratura. Quoniam ergo hoc genus delectationis est animæ nostræ valde cognatum, & familiare; ne dæmones lasciva meretricia

u Macrob. in som. Scip. 2. cap. 3. x Laertius. lib. 4.
y Nonnus circa fin. lib. 1. z Chryf. in Ps. 41.

cantica introducentes omnia everterent, Psalmos Deus construxit, ut ex ea re simul caperetur voluptas, & utilitas. Hactenus Chrysofost. cui consonans quidam è Poëtis ait a:

*Hoc est cur cantet vincens quoque compede soffor,
Indocili numero cum grave mollit opus.
Cantat & imitens limosæ pronus arena
Adverso tardam qui vehit amne ratem.
Quique refert pariter lentos ad pectora remos
In numerum pulsa brachia versat aqua.
Fessus ut inebuit baculo, saxoque resedit
Pastor, arundineo carmine mulcet oves.
Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
Fallitur ancillæ, decipiturque labor.*

Etiam monachi antiquiores manibus operantes, & divina psallentes Cantica ipsum laborem, ut scribit Augustinus b, tanquam divino celestimate consolebantur.

4. Ecquid mirum si inter homines tanta musicæ dominatio est, cum aves quoque, ut luscinia, cygni, & alia id genus veluti quædam disciplina artis cantum exercent; nonnullæ verò terrene, & aquatiles bestię musicâ suavitate capiuntur? Fistulis aves alliei, serpentes cantu dirumpi comprobatum est, inquit Martianus c. Equos tubarum clangore ad prælium concitari testatur Job *. Cervos cantu demulceri, & sonitu tibiæ scribunt Plutarchus d. & Clemens Alexandrinus e. Idem asserit Strabo de elephantis. Quod spectat ad pisces, nota est omnibus Arionis Methymnæi fabulosa narratio, adeo pro vera habita, ut etiam annalibus inserta apud Historicos f fidem invenerit. De hoc Poeta g:

*Quamvis mutus erat, voci favisse putatur
Piscis Arionis fabula nota lyre.*

Sed utcumque se habeat Arionis fabella, quam explicat allegoricè Tzetzes h in chiliadibus, illud certissima experientia compertum est, Delphinis, & alios quosdam pisces instrumentali musicâ plurimum delectari, quod etiam Plutarchus asserit in Convivio septem sapientum Orphei lyra etiam nunc inter sidera nomen habet, cujus dulcedo non solum lenire tygres potuit.

a Ovidius 4. de Tristib. eleg. 1. b Aug. de opere mirach. cap. 17. c Martian. lib. 9. * Job. 39. 25. d Plutar. 7. Symp. e Cl. Alex. init. orat. ad gentes f Herodotus in Clis. g Ovid. 4. de arte h Tzetzes Chil. 1. vers. 419.

cuit, rapidosque leones, sed ut Tragicus canit 1,

*Cantu tartara flebili,
Et tristes Erebi Deos
Mortis, nec timuit stygis
Juratos superis lacus.*

Amphioni autem quod tantum carmen, inquit Eumenius Rhetor^k, quæ tanta pleçro, fidibusque dulcedo? quam sequuta quondam saxa perhibentur, ut ducentibus subvesta modulis; & ad intervalla carminum resistencia spontè murum velut arte construerent. Hæc signa præterterissimæ, ni sub eorum cortice præclaræ musicæ dotes continerentur. Orpheus enim, & Amphion, ut docet Macrobius^l in Somnio Scipionis, Pausanias in Beoticis. Palæphatus^m in libro *ἀπίστων ἰστοριῶν*, Fulgentius & Natalis Comesⁿ in Mythologiis, & alii^o, cùm duos & sylvestros homines è ferinis moribus ad civilem societatem harmonico modulamine transfussissent, locum fabulæ dederunt, ac propterea dicti sunt immanium ferarum extinxisse furorem, fluviorum impetum stitisse, animasse montes, saxa & cautibus humanos sensus inferuisse.

5. O immensam musicæ suavitatis efficaciam! quam dulci tyrannide in omnes Microcosmi potentias dominaris? Transeunt in stuporem admirabiles ejus effectus, ac omnem prorsus amitterent fidem, ni præter summorum virorum auctoritatem continua probarentur experientia. Timotheus musicus quam facile omnes affectus Alexandri in quamcunque partem flecteret Basiliius magnus^p, Dio Chrysostomus^q, & Himerius^r Sophista eleganter ostendunt; Hujus postremi verba dignissima profecto sunt, quæ transcribantur. Parame, inquit, Rex aliquando sapuit? non permittit id Timotheus, sed cantu in cælum usque Regis animum abduxit. Immoderatene æstuabat animus? præsens ille elatum animum pulsando citharam domabat. Mœstusne erat? statim ridentem ostendebat. An voluptatibus tenebatur? post cantum

i Seneca in Herc. Octavo act. 3. k Eumen. orat. pro scholis instaurandis. l Macrobi. lib. 2. m Palæph. c. 34. & 42. n Nat. Comes lib. 7. cap. 14. & lib. 8. cap. 15. o Suidas v. Amph. Tzetzes Chil. 1. v. 307. Horatius de arte Poet. p Basil. hom. de legendis Gentilium libris. q Dio Chryf. or. 1. de Regno. r Himerius apud Photium cod. 243.

statim castissimum videbas. Et ut omnia dicam, talem videre eum licebat, qualem tibi eum Timotheus reddidisset. Hinc Aristonico Citharædo æream statuam fieri iussit Alexander, teste Plutarcho^s, ante quam hasta projecta jaceret. Et Pausanias in Corinthiacis effigiem Amoris commemorat Pausiæ pictoris opus, qui abjecto arcu & sagittis lyram tenet; quia nimirum musica in omnes affectus humanos dominatur. Sanctus Albertus Monachus^t, cum adhuc secularis esset, audiens Mimum quemdam vitam & conversionem S. Theobaldi musicè decantantem, tanta repente gratia divinitus compunctus est, ut inde cœperit in magna vivere sanctitate. S. Amsbertus Monachus^u, & Episcopus Rothomagensis, cum adhuc laicus in aula Regis viveret, diversa musicæ artis instrumenta audiens personantia dicebat sibi, O bone conditor! quale erit te diligentibus Canticum indeficiens in cœlestibus audire Angelorum: quamque suave, & delectabile sanctorum choris concinentibus interesse, si tantam mortalibus præbes industriam, ut peritia artis, ac suavitas cantilenæ provocent animos audientium, ut te Deum creatorem omnium devotè collaudent? S. Dunstanus Archiepiscopus Cantuariensis^v adhuc adolescens & se, & alios musicis modulis à turbulentis mundi negotiis avocabat, & in meditationem cœlestis harmoniæ erigebat. B. Maria Oegniacensis, triduo ante obitum jugiter cecinit Cantica inaudita, & mirabilia, & se cantu ad mortem præparavit. Dicitur & Pythagoras in ebrios olim incidens jussisse tibicinem convivio præsentem mutare harmoniam, ac Dorion ipsis canere, atque hoc modo melodiæ illos ad sobrietatem reduxisse. Parrhasius pictor, teste Theophrasto apud Ælianum^w cantu, & modulatione vocis laborem artis mitigabat, quod solitium omnibus artificibus commune est. Achilles apud Homerum cum se sentiret iratum, musicæ sensu ad animi sensum redibat: quare Seneca^x inter alia quamplurima iræ remedia etiam musicam recenset. Et Climacus^y, Moderata, inquit, melodia furorem lenit, & mitigat. Multas autem infirmitates tam mentis quam

s Plut. or. 2. de Alexandro. t Surius 7. April. u Amsbertus Monachus in ejus vita. x Osbert. Monachus Cantuar. in ejus vita. y Jacob. de Vitriaco vita ejus lib. 2. cap. 11. z Ælian. de var. histor. 1. 9. cap. 11. a Senec. lib. 3. de Ira cap. 9. b Climac. gr. 8.

quam corporis potenti musicæ pharmaco sanari Theophrastus *e*, Jamblicus *d*, Martianus Capella *e*, Severinus Boethius *f*, Joannes Brodæus *g*, Hieronymus Magius *h*, & alii non contemnendi auctores asseverant: vocum enim concentus ex anima in corpus influere solet, & occulto quodam tramite sese insinuans eos præfertim morbos levat, qui animum vehementer exagitant. Xenocrates organicis modulis lymphaticos liberabat. Tales Cretensis citharæ suavitate pestilentiam fugavit. Empedocles, cum quidam ejus hospitem gladio furibundus invaderet, canendi modo juvenis iracundiam repressit. *μουσική ζώνη*, quos phalangum virus morfu pestifero infecit, non nisi musicâ sanari posse res est manifestissima in Apuliæ provincia. Adeo verum est, quod Bion Smyrnæus *k* cecinit, nullum esse medicamentum præstantius cantu. Olim cum Lacedæmones bellis civilibus affigerentur, oraculum illis redditum est *l*, si Terpandrum Methymnæum cithara canentem audirent, protinus conciliandos esse: quod & factum est, nam ejus cantu commoti lacrymantes se invicem osculabantur. Getæ majorum facta ad citharam canebant, ut Jordanus Episcopus *m* eorum Chronologus scribit: & cum legationes obibant, pacem vel impetrare, vel stabilire cupientes citharas increpabant erudito consilio, quod crederent musicam optatæ pacis blandissimam fore conciliatricem. Has efficacissimas musicæ operationes considerantes nonnulli existimarunt inesse musicis concentibus vim quamdam magicam, & supernaturalem: sed hanc opinionem erroneam esse Martinus Del Rio *n* vir doctissimus in suis magicis disquisitionibus luculenter ostendit.

6. Ad sacræ Scripturæ intelligentiam musicam necessariam esse Rupertus Abbas *o* affirmat, probatque Abrahamum in oratione pro civitatibus illis incendio cœlitus devastandis ob rationem musicam numeros illos proposuisse. Eandem utilem ad omnes scientias docent peritissimi musici Joseph Zerlinus *p*, & Fran-

c Theophr. *l. de enthusiasmo*. *d* Jambl. *de vita Pythag.* *lib. 1. cap. 25*. *e* Mart. Capella *l. 9*. *f* Boeth. *de musica lib. 1. cap. 1*. *g* Brodæus *l. 4. miscell. cap. 31*. *h* Magius *var. lectio. l. 4. c. 13*. *i* Gellius *lib. 4. c. 13*. *k* Bion. *Idyll. 5*. *l* *Τραγῆδες Chil. 1. v. 385*. *m* Jordan. *de rebus Getar. cap. 19*. *n* Del Rio *de Mag. magic. l. 1. c. 4. qu. 2*. *o* Rupert. *lib. 7. de operibus Spiritus sancti c. 16*. *p* in *Gen. lib. 16. cap. 5*. *p* Zerlin. *lib. 1. harmonic. institutionum*.

chinus Gafforius *q*. In ipso sermone inesse musicam Priscianus Cæsariensis Grammaticus *lib. de accentibus*, Diomedes *lib. 2*. Ælius Donatus *cap. de Tonis*, Cleodnius senator in *Donati expositione*, & alii Grammatici ostendunt, itemque Augustinus in *libris de Musica*. Ad Architecturam quantum valeat longo sermone Vitruvius exequitur. Quantum etiam medico proficit scribit Ficinus *r* Antonio Canisiano. Diebus attributa nomina ex Planetis secundum musicam habitudinem ex Dione Cassio *l. didici*; nam feria secunda dies Lunæ dicitur, feria autem tertia non à Mercurio juxta naturalem sphaerarum ordinem, sed à Marte denominatur, quia Luna ad Martem proportionem habet sesquialteram, ex qua oritur consonantia diapente, post diem Martis Mercurii diem numeramus, Martis enim ad Mercurium intervallum est sesquitercium, è quo provenit diatessaron cum superiori diapente plenum diatesson efficiens. Idem consonantiarum respectus in cæteris diebus observatus est. Pythagoram refert Jamblicus omnem rectè vivendi institutionem per musicam constituisse. Egyptii quoque, teste Pierio *s*, musicæ symbolo mores compositissimos intelligebant: Priscis enim seculis modestum fuit cantorum genus, & Philosophica prorsus morum gravitate. Quamobrem Agamemnon *t* peregrè profecturus uxorem Clytemnestram Cantori reliquit custodiendam, ut ab improbis cogitationibus mentem ejus averteret illustrium feminarum exempla pudicis modis decantando. Nec prius Ægistus illi vitium potuit inferre, quam Cantorem interemisset. Ericus secundus cognomento Bonus Rex Daniae in rabiem tractus est à Citharedo, si verax est Saxo *x* in *Historia*. Contra verò Terpander coortam Lacedæmone seditionem musica sedasse dicitur apud Plutarchum *y*. Idem Lacedæmonii, ut scribit Tyrius *z* doctrina, & nomine Maximus, ex Tyrtæi carminibus animos sumpserunt. Argivi ex Telefillæ melodia, Lesbii ex odis Alcæi. Proclum in gravillimis cruciatibus doloris remissionem cantu consecutum fuisse testatur Marinus in ejus vita. Vis enim carminis, ait Georgias *a*, cum animi

q Cassor. *lib. 1. Musicæ theoreticæ*. *r* Ficini. *l. 1. epist.* *s* Dio Cassius *lib. 37*. *t* Pier. *lib. 23. hieroglyph. cap. 1*. *u* Eustathius in *2. Odys.* *x* Saxo *hist. Danicæ lib. 12*. *y* Plutarch. *l. de musica*. *z* Tyrius *ser. 2. 1*. *a* Georgias *or. in Helenam*.

animi opinione conjuncta fascino eam demulcet, & quò vult transfert. Hesiodus in Theogonia beatos esse muscos prædicat, qui psallentes omnium dolorum obliviscuntur. Idem de se canit Horatius. ^b

*Musis amicus tristitiam, & metus
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis.*

7. Sextus Empyricus Pyrrhonius ^c cum omnium scientiarum hostis, & everfor fuerit, musicam tamen laudat, quod non per vim imperat, sed cum voluntaria quadam persuasione. Docet Plotinus ^d Platonica Sapientiæ antistes per musicam reduci hominem ad Deum. Quam infidelis hominis sententiam Rupertus Abbas ^e confirmare videtur. Mover enim intus musica, ait ipse, vi quadam & potentia naturali spiritum hominis, & cum decenter convenit cum verbo, vel sensu divinæ laudis concutit penetralia cordis, & illam quam accipit homo, resuscitat in eo gratiam Spiritus sancti. Hinc Propheta Elifæus ^f requisitus à Regibus, ut futuri belli exitum prænunderet, iussit sibi psalterium adduci, quo psallente facta est super eum manus Domini, statimque Spiritus Propheticus, qui propter præcedentem commotionem recesserat, restitutus est ei. Quid igitur aliud de Prophetico viro sentire oportet, ait Richardus Victorinus ^g, nisi quod dexterior harmonia interiorem illam, & spirituales ei harmonias ad memoriam reduxit, & audita melodia audientis animam ad afficta gaudia revocavit. Pergit Richardus, & ostendit magnam esse musicæ utilitatem ad gratiam contemplationis comparandam. Agit quippe cantus in spiritum, eumque potentissime afficiens ad Cœlestes influxus recipiendos idoneum efficere censetur: quia dum auribus, inquit Alcinoüs ^h, vocum haurimus harmoniam ab iis quæ audiuntur, ad ea quæ intellectu percipiuntur gradatim ascendimus. Quod si cantus occulta proprietate mentem revocat ad divina, quid mirum si mali spiritus musicæ suavitatem sustinere non possunt? Nam citharam pulsante David recedebat à Saul spiritus malus. Rebelles enim demones in malo

^b Horat. l. 1. ode. 26. ^c Sext. Emp. l. 6. adv. Mathematicos. ^d Plot. in lib. 3. enu. 1. ^e Rupert. in lib. Reg. lib. 5. c. 23. ^f 4. Reg. 3. 15. ^g Richard. lib. 5. de contempl. cap. 17. ^h Alcinoüs de doct. Platonis cap. 8.

obdurati, cum nullo modo reduci possint ad Deum, omnem concordiam, & harmoniam implacabili odio prosequuntur. Mira res, inquit egregius Scriptor B. Thomas de Villanova ⁱ Archiepiscopus Valentinus, musicam fugatur diabolus, & qui juxta sententiam Job sagittas reputat quasi paleas, & lapides fundæ velut stipulas spernit, deridet etiam vibrantem hastam, & durissimos malleos pro nihilo pendit, ad citharæ sonitum tremefactus recedit, & quem nulla vis superat, superat harmonia.

8. Julianus Imperator ^k laudabilis scriptor, si in fide Christi perstitisset, nihil aliud fuisse arbitratum celeberrimum illud Homeri ^l Nepeithes omnium malorum oblivionem inducens, quod Polydamna Ægyptia Thonis uxor temperavit, Helenæ verò Hospitalis cujusdam muneris loco dedit, quam consummatam musicæ consonantiam, omnibusque numeris absolutam symphoniam. Vinum, & musica, ait Sapiens ^m, lætificant cor. Quid enim illa præstantius, ut maghus scribit Cassiodorus ⁿ, quæ naturæ convenientiam ubique dispersam virtutis suæ gratia comprehendit? Hæc cum defecto naturæ tanquam sensuum Regina tropis suis ornata processerit, reliquæ cogitationes exiliunt, ut ipsam solummodo delectet audiri. Hæc tristitiam noxiam jucundat, tumidos furores attenuat, cruentam savitiam efficit blandam, excitat ignaviam, soporantemque languorem, vigilantibus reddit saluberrimam quietem, vitiatam turpi amore ad honestum studium revocat castitatem, sanat mentis tædium bonis cogitationibus semper adversum, perniciosæ odia convertit ad auxiliatricem gratiam, & quod beatum genus curationis est, per dulcissimas voluptates expellit animi passiones. In corpoream animam corporaliter mulcet, & solo auditu ad quod vult deducit, & per insensibilem obsequium prævalet sensuum exercere dominatum. Hæc Cassiodorus, cui consonans Maximus Tyrius ^o, Humanam musicam, ait, quæ animos circuit, quidnam aliud esse dixerimus, quam pædagogicum quoddam officium, quod animæ affectiones moderatur? Id enim nimiam elationem, impetumque animi quasi quibusdam incantationibus demulcet, remissionem atque infractionem sublevat, exacuitque. Musica aptissima artifex

est

ⁱ Thom. Valentin. serm. de Visitat. B. V. ^k Julian. init. or. 8. ^l Homer. Odyss. d. & Diodor. Sicul. lib. 1. m. Eccl. 40. 20. ⁿ Cassiod. l. 2. var. Ep. 40. ^o Tyrius ser. 21.

est in luctu levando, in contundenda iracundia, in comprimenda audacia, in temperanda bonorum virorum cupiditate, in sanando dolore, in consolandis amoribus, in levanda miseria. Optima in sacrificiis comes, sodalis in convivio, imperatrix in bello, aptissima præterea ad celebritates inspergendas leporibus, Dionysiaque exhilaranda. Sed cur musicam oportet tam multo celebrare sermone, aut ejus exaggerare dignitatem? quando eam satis constat, optimam pacis atque otii nobiscum ministram esse, optimam commilitonem, egregiam nobiscum civem, aptissimam puerorum nutricem. Ocyssimè namque ex omnibus sensibus auditus quodcumque novit, transmittit ad animum, sibi que consentientissimum reddens in eosdem affectionum imperus trahit. Unde animi musicæ expertes nunquam erit ut rectè cultores legis evadant. Hactenus ille.

9. Possem & alia plura in musicæ commendationem ex variis Auctoribus tum vetustis tum recentioribus huc transferre; sed mihi animus est ea seligere, quæ propius rem nostram attingunt. Curioso autem lectori plurima suppeditabunt Clemens Alexandrinus 6. *stromatium*, Justinus Martyr, *quæst.* 107. Beda *lib. de musica*, Cicero 1. & 4. *Tusculan.* Quintilianus *lib. 1. cap. 10.* Lucianus *de saltatione*, Athenæus *lib. 14.* Sextus Empyricus *lib. 6. adversus Mathematicos, qui est adversus musicos*, Dio Chrysostomus *oratione 1. & 31.* Jamblicus *de vita Pythagoræ lib. 1. cap. 15.* Joannes Sarisburiensis *lib. 1. Policratici*, Franciscus Georgius Venetus *in Harmonia mundi*, Bartholomæus Chassanæus *in Catalogo gloriæ mundi parte 10. consid. 51.* Julius Cæsar Bulegerus *lib. 2. de Theatro*, Petrus Montius *lib. 4. de varietate unius legis cap. 25.* Fabius Paulinus *lib. 2. 3. & 4. de septenario*, Coelius Rhodiginus *lib. 1.* Roderic. Zamoren. *lib. 3. speculi cap. 39.* Marsilius Ficinus *de vita cælitus comparanda cap. 21.* Marinus Mercennius *in cap. 4. Genesis diffusissimè*, Petrus Faber *de re athletica*, Raphaël Volaterranus *lib. 35. Commentariorum Urbanorum*, Guillelmus Parisiensis *secundæ partii de Universo p. 3. cap. 20.* Hieronymus Osorius *in fine libri 4. de Regi institutione*, Angelus Minorita, *initio lib. 1. flor. Angelici*, Ottomarus Luscinus *lib. 1. Musurgie*, Athanasius Kircher *Fuldensis lib. 3. artis magneticæ par. 8. quæ est de magnetismo musicæ & in Arte magna consoni, & dissoni, sive Musurgia Universalis, Tira-*

quellus *libro de nobilitate cap. 34.* Ludovicus Gregorius *lib. 3. mystagog. cap. 27.* & alii innumeri, illi præsertim, qui multas institutiones conscripserunt.

METRUM XLIII.

Eia cantu personate
 Quotquot esis musici.
 Eja laudes, eja nomen
 Personate Numinis.
 Huc adeste voce, plausu,
 Orbis omnes incolæ,
 Huc adeste mente pura
 Qui Deum veremini.
 Barbato dulci sonate,
 Mollibusque Canticis.
 Organorum, buccinarum,
 Et lyrae concentibus.
 Nunciate quam potenti
 Cuncta firmet dextera.
 Prædicate quam benigna
 Nos regat clementia.
 Ferte laudes, ferte cantus
 Ejus ad sacrarium:
 Plaudat orbis: plaudat æther
 Nabilis, & tympanis.
 Angelorum candidari
 Personent exercitus.
 Cælitumque gloriosa
 Turba laudes concinat.
 Astra laudent, & serenum
 Quicquid ornat æthera.
 Terra saltes & choreis
 Leta blandis perstrepat.
 Alæ plaudant floridorum
 Montium cacumina.
 Pontus ad sit, & capaci
 Quicquid alvo continet,
 Amniunq; pura rauco
 Psallat unda murmure.
 O superne Rex polorum,
 Quo jubente vivimus,
 Te præsentem prona adoret
 Trina rerum machina.
 Te potentem leta honorat
 Omnis orbis natio.
 Eja cantu personate
 Quotquot esis musici.
 Eja laudes, eja nomen
 Personate Numinis.

§. II.

Diſta quadam de harmonia mundi. Ineſſe muſicam ſingulis rebus. Origo muſica. De cantu Eccleſiaſtico. Eum antiquiſſimum eſſe. Anſtrumenta muſicalia admittenda in Eccleſia. Primus Organorum uſus.

I. Platonici cum vidiffent omne quod vivit cantibus permulceri, cœleſtem animam, qua univerſum animaretur, originem ſumpſiſſe autumant à muſica. Nam & eloquium Dei è nihilo cuncta creatis muſicum cantum fuiſſe ſcribunt *p*, & omnia muſicis proportionibus conſtare aſſeverant. Ipfam animam rationalem ex harmonia componi falſò quidam ex ipſis arbitrantur, quem errorem egregiè conſutant Nemeſius *q*, Iſidorus Peluſiota *r*, & ex recentioribus Marſilius Ficinus *s*. De myſtica Angelorum harmonia agit Dionyſius Areopagita cap. 10. Cœleſtis Hierarchiæ. De muſica ſive conſonantia Chriſti ad nos, & quomodo ſimplum Salvatoris noſtri duplo noſtro concinat ad ſalutem, doctè, & diſſuſe diſſerit Auguſtinus initio libri quarti de Trinitate. Nolo hic autem cum Scipione ſomniante cœlos conſcendere, & cum Aurelio Macrobio *t* Pythagoricum cœlorum concentum ſpeculari. Nolo ex Epicuri intermundiis imaginariam muſicam huc deducere. Nolo ſiderum, mundi que harmoniam inutili curioſitate inveſtigare. Quomodo videlicet terra cum Luna conveniat: aqua cum Mercurio, & Saturno interſonet: reboet cum Jove, & Venere aër: ferveat ignis cum Sole, & Marte: quo ſonitu lapides, & metalla Marti respondeant: herbae cum Jove, animalia cum firmamento. Hæc laſcivientis ingenii lucubramenta curioſam quidem, ſed parum ſolidam doctrinam continent. Scripſit de harmonia mundi Franciſcus Georgius Venetus vir Platoniciſ, & Cabaliſtiſ plus juſto addiſtus inſigne volumen, jucunda magis, quam neceſſaria ſubtilitate juxta Eccleſiaſticam cenſuram expurgandum, quod in tria Cantica di-

viſit. Cantico primo tractat de Deo, quatenus eſt principium & finis univerſorum; & de ſua- viſſima conſonantia, qua ad invicem, & cum ſupremo Archetypo reſonant creaturæ. Cantico ſecundo demonſtrat quàm multiplici conſonantia omnia membra cum capite Chriſto conveniant. Tertio agit de hominis cum ſuo opifice, de minoris cum majori mundo concordantia, de concentu quem faciunt homines boni cum Deo: Tum de corporis & animæ harmonia in melius mutanda per reſurrectionem, deque æterna pauſa in cœleſti beatitudine. Scripſit etiam de humana, & mundana muſica diſſuſſimè Robertus à Flud, ſive de Fluctibus Oxoniſſis in ſua utriuſque Coſmi hiſtoria. Sed ejus harmoniam Joannes Kepplerus Mathematicus libro de harmonia mundi in quinque tractatus diviſo, itemque in Myſterio Coſmographico fallacem, & diſſonam multis rationibus eſſe contendit. At Robertus in Proſceno Veritatis, & in Monochordo Mundi acriter ſetuetur, & rationes Keppleri evertere conatur. Ambo autem Andabatarum more in tenebris digladiantur, nam extra Eccleſiæ caſtra militantes, cum careant fide per dilectionem operante, vera etiam & conſonanti muſica caruiſſe dignoſcuntur. Ipſos conſulat cui licet, & libet. Doctius de hæc muſica, & adverſus Fluddi mendacia diſſerunt viri doctiſſimi Marinus Merſennius in inſigni ſuo Commentario ſuper Geſenſim, & Athanaſius Kircher in ſua Muſurgia univerſali. Aliam item mundi viſibilis harmonicam dimensionem tradit vir peritillimus rei Mathematicæ Marius Bettinus Bononiſſis *u*. Hanc eandem univerſi harmoniam antiquiores Sophi pertractant Trillemgiſtus, Plotinus, Proclus, Jamblicus, Maximus Tyrius, Chalcidius, & alii Platonici paſſim, Heraclides in Allegoriis Homeri, Clemens Alexandrinus initio orationis ad Græcos. Boëtius lib. 1. muſicæ, Plutarchus in quæſtionibus Platoniciſ, & libro de animæ procreatione ex Timæo Platonis, Plinius lib. 2. Macrobius in ſomnium Scipionis, Cenſorinus, Martianus Capella, & omnes ferè recentiores, qui harmonicas inſtitutiones conſcripſerunt. A primo enim tenebroſo corpore, ait gravis ſcriptor Guilbertus Tornacenſis *x*, infra quod nihil eſt, uſque ad Deum,

S ſ ſ ſ 2 supra

p Ficin. in Timæum Platonis. *q* Nemeſ. de nat. hominis. *r* Iſidor. l. 4. Ep. 125. *s* Ficin. lib. 7. Platonice Theologia c. 10. & 10. Sarisberien. lib. 1. Polihetici. *t* Macrobi. in ſomni. Scip. l. 1.

u Bettinus. Apiario 10. progym. 1. propoſ. 3. *x* Guilberti. tract. de pace c. 14.

supra quem nihil est, quædam musica sive harmonia reperitur, per quam invicem universa coherent. Et ut Ruricius y Lemovicensis Episcopus ad Hesperium scribit. In harmonia mundi universa animantia bruta pariter, & elingua, incedentia, volantia, atque vocibus, etsi sono dissono, aut ore diverso, pari tamen affectu, quasi uno concentu in laudem proprii auctoris erumpunt, & potentiam quam promere nequeant, sentire se produnt. De harmonica animæ compositione ex placitis Platoniorum doctè & diffusè, sed obscurè differit Christophorus Marcellus libro 6. de Anima.

2. Cæterùm cum de musica loquimur, piaculum grave esset ejus originem præterire. Eam plerique Græcorum ad Pythagoram, alii ad Mercurium, alii ad alios referunt, quorum mendacia recenset Bulengerus z Mendacia dixi, nam sacra Mosis historia docet * Jubal de progenie Cain fuisse patrem canentium citharæ, & organo. Quomodo autem Pythagoras ex sonitu malleorum musicam invenisse dicatur, tractat diffusè Jamblicus a in ejus vita, Plutarchus b in symposiacis explicans dictum illud antiquum, *Amor musicam docet*, Theophrastum laudat, qui libro de musica tria ejus principia facit dolorem, voluptatem, & instinctum divinum; nam unumquodque horum vocem à consueto modo averfam ad canendum inclinat. Sed si quis unquam amavit, sanè fatebitur Amorem primum musicæ inventorem, primum ejus principium esse. Amorem omnium artium, scientiarumque Magistrum vocant Platonici, prima tamen Amoris scientia musica est, teste ipso Platone in doctissimo illo convivio, quo ejusdem Amoris describuntur actiones. Hæc de musicæ origine dum scribo, occurrit mihi fabula quædam non indigna relatu, quod à viro summæ sapientiæ Philone Judæo c eam didicerim. Cum Deus, inquit, rerum omnium conditor è nihilo cuncta creasset, jamque hominem operum suorum principem constituisset, videns cuncta quæ fecerat, eorumque pulchritudinem suspiciens unum de Prophetis interrogavit, num aliquid ad universi perfectionem deesset. Deest unum, ait ille, quod tamen mihi prorsus necessarium videtur, de-

y Ruricius lib. 1. Epist. 5. z Bulenger. lib. 2. de Theatro, cap. 3. * Gen. 4. 21. a Jamblic. l. 1. cap. 26. b Plutarch. Sympos. lib. 1. q. 5. c Philo lib. de plantatione Noe.

est inquam concinnus sermo, qui omnia quæ tu creasti, tuamque bonitatem, & providentiam jugiter laudet. Placuit Deo hæc tam comoda admonitio, statimque musicorum genus creavit, qui Deum mirabilem in operibus suis dulciter decantarent. Significat adfabulatio aut solum esse, aut præcipuum musicæ usum divinas laudes resonare. Nescio autem an hujus fabulæ occasionem acceperit Philo ab Hermete illo ter maximo, qui scribit in Asclepio musicam suavitatem ad concinnandas Dei cœlestiumque laudes hominibus indultam, ne terrenus mundus videretur incultior, si modulorum dulcedine caruisset. Verum has Nilotici calami argutias, ut Apuleius d loquitur, prætermittentes, jam ipsam musicam in sacrosancta Christi Ecclesia resonantem audiamus.

3. Ab ipso Domino, & ab Apostolis, ait Augustinus e, Psalmos & Hymnos canendi habemus documenta, & exempla, & præcepta. In veteri quoque testamento quam multiplex cantorum, ac musicalium instrumentorum mentio habetur, ut divina præconia ordinatissimis vicibus celebrarentur? Davidem in Canticis eruditissimum celebrat Augustinus f. Salomonem ejus filium musicæ item peritissimum Pineda g commendat. Quid Moses? quid veteres Patriarchæ? an musicam ignorarunt, quos adeo frequentes in divinis modulationibus sacrae literæ asseverant? Superfluum igitur fuerit sive ad probandam Ecclesiastici cantus antiquitatem, sive ad multam ejus utilitatem adversus novatores astruendam sanctorum Patrum, & Scripturarum testimonia coacervare. Stultus ego sim si rem clarissimam, & jam à multis auctoris illustratam velim clarius illustrare. Legendi de hæc re Bellarminus tom. 4. controversiarum lib. 1. de bonis operibus in particulari cap. 16. Albertus Pighius lib. 1. Ecclesiasticæ Hierarchie. Thomas Valdensis tom. 3. Doctrinalis tit. 2. Alphonsus à Castro lib. 4. adversus hæreses, Antonius Demochares lib. 4. de Missa cap. 12. & 13. Joannes Filescus Theologus Parisiensis libro 2. Selectorum. Ludovicus Cresolius libro 3. mystagogi. Pamelius tomo 1. Liturgiarum Latinorum. Franciscus Suarez tomo secundo de Religione libro 4. cap. 7. & 8. Baronius

d Apul. lib. 1. metamorph. e Aug. Ep. 119. c. 18. f Idem de civit. Dei lib. 17. cap. 14. g Pineda de reb. Salom. lib. 3. cap. 13.

anno 60. numero 24. Durantus Tolofanus lib. 3. de ritibus Ecclesiæ cap. 21. Scholastici cum D. Thoma 2. 2. q. 91. & alii multi.

4. Una autem difficultas hic enodanda videtur: An deceat Ecclesiam instrumentis musicalibus uti in divinæ Synaxis celebratione. Rem ambiguum reddunt diversæ diversorum sententiæ. Auctor quæstionum ad Orthodoxos in operâ Justin Martyris ^b cantum vocalem laudat, sed ad cantum adhiberi instrumenta non permittit. Sancti quoque Patres Joannes Chrysostomus ⁱ, & Idorus Pelusiota ^k solis Hebræis permittit olim instrumenta scribunt ob eorum imbecillitatem. Damnat eadem instrumenta elegantissima oratione S. Aelredus ^l Abbas Rievallis Bernardi synchronus, & discipulus: Unde, inquit, cessantibus jam typis, & figuris, unde in Ecclesia tot organa, tot cymbala? Ad quid, rogo, terribilis ille follium status tonitru potius fragorem, quam vocis exprimens suavitatem? Pergit sanctus Pater, & cantum quoque figurarum sugillans ait: Ad quid illa vocis contractio, & infractio? Hic succinit, ille discinit, alter supercinit, alter medias quasdam notas dividit, & incidit. Nunc vox stringitur, nunc frangitur, nunc impingitur, nunc diffusiori sonitu dilatatur. Aliquando, quod pudet dicere, in equinos hinnitus cogitur, aliquando virili vigore deposito in femineæ vocis gracilitates acuitur, nonnunquam artificiosa quadam circumvolutione torquetur, & re-torquetur. Videas aliquando hominem aperto ore quasi intercluso halitu expirare, non cantare: ac ridiculosa quadam vocis interceptione quasi minitari silentium, nunc agones morientium, vel extasim patientium imitari. Interim histrionicis quibusdam gestibus totum corpus agitur, torquentur labia, rotantur oculi, ludunt humeri, & ad singulas quasque notas digitorum flexus responderet. Et hæc ridiculosa dissolutio vocatur religio: & ubi hæc frequentius agitantur, ibi Deo honorabilius serviri clamatur. Hactenus ille. Sed alii è diverso instrumentorum usum admittunt, & laudant. Et primo quidem Christianus Pædagogus apud Clementem Alexandrinum ^m instrumentis uti permittit. Deinde Prudentius ⁿ audiendus est, qui vivebat sub

^h Justin. q. 107. ⁱ Chrysost. in Psal. 150. ^k Idor. lib. 2. Ep. 176. ^l Aelred. lib. 2. speculi charitatis cap. 23. ^m C. Alex. pædog. lib. 2. cap. 4. ⁿ Prudent. adv. Judæos.

Theodosio seniore, & filiis ejus. Sic autem canit:

*Quicquid in ære cavo reboans tuba curva remu-
git,*

*Quicquid in arcano vomit ingens spiritus haustu,
Quicquid casta chelys, quicquid testudo resultat,
Organa disparibus calamis quod consona mis-
cent,*

*Æmula pastorum quod reddunt vocibus antra,
Christum concelebrat, Christum sonat, omnia
Christum,*

Muta etiam fidibus sancti animata loquuntur.

Escripitoribus denique recentioribus Joannes Sarisberienfis Carnotensis Episcopus prodibit in medium, qui eodem quo Aelredus sæculo vixit, tempore scilicet Alexandri III. Is libro primo Polieratici musicam instrumentalem commendat his verbis. Ad mores itaque instruendos, & animos exultatione virtutis trahendos in cultum Domini, non modò concentum hominum, sed etiam instrumentorum modos censuerunt sancti Patres Domino applicandos, cum templi reverentiam dilatarent. Et si militantis Ecclesiæ tibi parva videatur auctoritas, vel triumphatrix illa præconia musicæ non tacebit, cujus seniores vidit, & tibi monstravit tonitru filius, & voces eorum sicut citharædorum citharizantium in citharis suis. Quod si illos nondum audisti, Regem audias exultantem, qui te regni, & exultationis suæ vult esse participem. Ait enim, *Sumite Psalmum, & date tympanum, Psalterium jucundum cum cithara.* Ad quid inquis? Ut laudetis Dominum in tympano, & choro, in chordis & organo.

5. Constat igitur ex dictis, nec statim ab initio, nec ubique recepta fuisse musicalia instrumenta: nam etiam nunc Romæ in sacello summi Pontificis semper sine instrumentis officiorum solemnia celebrantur; & Ecclesia Lugdunensis, quæ novitates nescit, semper organa repudiavit, neque in hunc diem alievit. Non tamen damnari debet moderatus eorum usus, cum à sanctissimis, & sapientissimis viris, ac novissimè à sancto Tridentino Concilio approbatus & permittus sit. Lætificat organorum concentus tristes hominum mentes, & supernæ civitatis insinuat jucunditatem: sollicitat pigros, recreat diligentes; provocat justos ad amorem, peccatores ad compunctionem. Qui Deum diligunt, ait Clima-

S l l l l 3 cus

cus o ad hilaritatem & divinam dilectionem, atque ad lachrymas, & ex mundanis, & ex spiritualibus Canticis ac melodis excitari solent, qui vero voluptatibus addicti sunt, sibi colligunt materiam perditionis. Porro organa pneumatica ætate Juliani Apostatae adinventata fuisse docet Bulengerus p. Extat autem ejusdem Juliani Epigramma in organum, à P. Martino Morentino relatum præfatione in ejus Misopogonem, quod hic transcribere non gravabor.

*Quam cerno alterius naturæ est fistula: nempe
Altera produxit fortasse hanc ænea tellus.
Horrendum fridet, nec nostris illa movetur
Flatibus, at missus taurino è carcere ventus
Subtus agit læves calamos, perque ima vagatur.
Mox aliquis velox digitis, insignis & arte
Adstat, concordet calamis pulsatque tabellas:
Ast illæ subito exiliunt, & carmina miscent.*

Hæc organa statim audiri cœperunt in Ecclesia permittente Damaso Pontifice, ut quidam ajunt apud Cresolium q in Mystagogo. Sed verior, & communior sententia Platinae est asserentis eorum usum tempore Vitaliani Papæ circa annum Domini 660. in Ecclesiis incepisse. Desino, si prius Ecclesiasticos cantores admonuerim, ne ad usum illicitæ voluptatis assumant, quod sancti Patres ad effectum pietatis instituerunt. Talis enim debet esse sonus, tam gravis, tam moderatus, ut non totum animum ad sui rapiat oblectationem; sed eorum quæ cantantur sensui, & pietatis affectui majorem relinquat portionem.

§. III.

Cantus Ecclesiastici qui fuerint primi inventores. De musicis, & cantoribus, eorumque discrimine. De tōnis, seu modis tropicis. Omnem musicæ mutationem malam esse. Cur ab hodierna musica non iidem effectus sint, qui ab antiqua. Actum obiter de triplici genere cantus Diatonico, Chromatico, Enharmonico.

1. **A**B Apostolis; & Apostolicis viris Ecclesiastici cantus initia fuisse doctissimus

o Climac. gr. 15. p Buleng. lib 2. de Theatr. q Cresol. lib. 3 Mystag. c. 27. r Baron. an. 601. m. 24. & seqq.

Cardinalis Baronius r tam evidenter ostendit, ut nihil ejus eruditioni adjungi possit. Quod autem Theodoretus s & Nicephorus, s. Ephrem Syro harmoniæ modulationis inventionem attribuunt, id ita intelligendum est, quod vel antiquum cantum in aliqua particulari Ecclesia instituerit: vel canendi methodum, & notulas intervallorum ac vocum indices aliquâ faciliori ratione innovarit. Sic Joannes Damascenus novam quandam musicæ rationem pro Ecclesiasticis cantibus adinvenisse perhibetur. Sic Magnus Gregorius non omnem cantum, sed planum & unisonum adinvenit, quo deinceps semper usa est Ecclesia Latina. Sic etiam Guido Aretinus Monachus S. Benedicti anno Domini vigesimo secundo supra millesimum maximâ omnium admiratione novam musicæ rationem, novasque claves edocuit, & manum quam vocant cum sex vulgaribus notis, adeo ut puer rudis & semigrammaticus paucis mensibus addisceret, quod homo grandævus, magnoque pollens ingenio vix pluribus annis addiscere potuisset. Erat enim ante ipsum difficillimus cantus, quem nunc balbutientes pueri nullo negotio ediscunt. Hoc item seculo Erycius Puteanus u vir eruditissimus, & omni doctrinâ refertus duobus editis libellis ad sex vulgares notas septimam adjungere conatus est, ut omnes vocum mutationes tollantur, quæ pueris majus negotium in cantu discendo facessunt; & hoc modo praxi musicæ multo facilior reddatur. Porro musica antiqua pro notis literas Græcas habuit, nunc rectas, nunc inversas, nunc alio situ super verba canenda collocatas. In media literarum usus, sed latinarum, de quibus earumque significatione in superscriptione cantilenæ extat Notkeri Monachi parvus tractatus in supplemento Bibliothecæ veterum Patrum editionis Colonienfis. In harmonia denique nostra diversa forma est, ut omnes norunt. Scripsit de notis musicis librum Alypius Græcus, cuius meminit Vincentius Galilæus in suo opere de nova, & antiqua musica, quod musicis, & cantoribus valde utile est. Cantorum verò, & musicorum magnum esse discrimen docet Boethius x. Cantor ille est, qui harmoniæ rationis expertus, & à musicæ scientiæ intellectu

f Theodoret. hist. Eccl. lib. 4. cap. 19. t Nicephor. lib. 9. c. 19. u Puteanus in Musarhena. & Pallade modèlata, x Boeth. de musica lib. 1. cap. ult.

lectu se junctus famulatur, nec quicquam affert rationis: is autem musicus est, qui ratione perpensa canendiscientiam non servitio operis, sed imperio speculationis assumit. Cantor nec discernens musicam, nec dijudicans, vocem suam flattere quidem, elevare, ac deprimere novit per phongos, & intervalla; sed musicum systema, variamque modorum ordinationem prorsus ignorat. Musicus ordinationem prorsus ignorat. Musicus ordinat, & componit cantum, scitque eorum quæ cantantur rationem reddere. Hoc prænotato, quia Davo, & Oedippo debitor sum, operæ pretium me facturum arbitror, si quædam de tonis, & modis musicis tractavero, quo prænoscentes musicæ artificium & ornamenta alacriores in Dei laudibus decantandis sacri cantores inveniantur. In qua sanè tractatione ne molestus sit mihi lector, si prolixus fuero; nam, ut fatear quod res est, & musicam amo, & pudet me plerosque Ecclesiasticos viros totius vitæ cursu in cantu versari, ipsum verò cantam, quod turpe est, ignorare.

2. Ex diapason igitur consonantiæ speciebus, ut cum Boethio ⁷ loquar, existunt qui appellantur modi, quos eisdem tropos, vel tonos nominant. Sunt autem tropi constitutiones in totis vocum ordinibus, vel gravitate, vel acumine differentes, quorum omnium compositio plenum continet diapason, sive octavam, ut ajunt, quæ ex octo vocibus constat & septem intervallis. Omnis verò tonus certos modos & terminos vocis elevandæ vel deprimendæ diffinit, & certis quibusdam differentiis omnem cantum coercet, qui, quoniam à gravi vertitur in acutum, inde tropi nomenclaturam accepit. De numero, & nominibus eorum dubitatum sæpe est à viris doctis. Martianus Felix Capella quindecim enumerat, quorum quinque principales, alii collaterales sunt additis particulis ⁸ *super* & ⁹ *subtus*; quia *super* vel *subtus* principales proximè collocantur. Primus est Lydius, cui adherent hyperlydius, & hypolydius. Secundus Iastius, cui sociantur hyperiastius, & hypoiastius. Tertius Æolius cum hyperæolio, & hypoæolio. Quartus Phrygius cum duobus hyperphrygio, & hypophrygio. Quintus Dorius cum hyperdorio, & hypodorio. Alypius eisdem quindecim modos enumerat. Verum hi modi *super* additi ad pleni & integri systematis sensibilem

harmoniam inutiles sunt, quos Cassiodorus ita constituit, ut à se invicem sola semitonii intentione, vel remissione superentur: propterea in genere datonico locum habere non possunt. Plato numerum senarium, Aristoteles, Bacchius, & Pappus Alexandrinus septenarium non excedunt. Ptolomæus ut totum disdiapason systema modalis conveniret, octavam & acutissimum modum adjunxit, quem hypermixolydium nuncupavit. Censorinus ^z, *Genera*, inquit, carminum tredecim sunt, ex quibus prima sunt Dorium, Phrygium, Lydium. His accesserunt gravissimum hyperdorium, mox duo hypophrygii gravior, & acutior, deinde Dorius medius, tum Phrygius gravis & alter excelsus: totidem lydii gravis & acutus: tum mixolydii pari diversitate, postremo hypermixolydii acutissimus. Prædici recentiores post Henricum Glareanum ^a sex tonos authentos ponunt ex harmonica, totidemque plagales ex arithmetica divisione diapason: nec plures esse posse contendunt, quod non sint plures species diapason. Lucius Apuleius ^b modos sic recenset. Seu tu velles Æolium, simplex, seu *Asium* varium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium bellicosum. Hunc verò Apuleii textum corruptum esse monet Glareanus l. 2. c. 11. & non *Asium* legendum, sed *Iastium*, nam de modo *Asio* nulla apud reliquos Scriptores mentio est. Philostratus Lemnius ^c Æolia, & Pamphilia modulamina commemorat. Euclides, Aristoxenus, Plutarchus, Quintilianus Aristides, Lucianus, Athenæus, Emmanuel Bryennius, & omnes antiqui Scriptores, discrepant non in numero tantum & nomine, sed in eorum etiam initiis, proprietatibus & finibus assignandis. Referunt hac de re varias eorum sententias Bulengerus ^d, Galilæus ^e & Joannes Baptista Donius ^f. Sed hanc omnem controverfiam de vocibus esse hinc colligo, quod ex hominum arbitrio pendeat, quis primus tonus sit, quis secundus, quis tertius. Debet enim investigari omnium specierum diapason natura ex gravitate & acumine vocum; sive ex intentione & remissione chordarum, quæ certa & invariabilis est; seu tonum illius diapason primum, seu tertium nuncupemus. Porro modi musi

^z Censorin. cap. 21. ^a Henric. Glarean. in dodeca chordo. ^b Apuleius lib. 3. floridor. ^c Philostrat vitæ Apollon. l. 1. c. 10. ^d Buleng. 2. de Theatro, c. 17. ^e Galilæus l. de mus. antiq. ^f Dominus de tonis antiq.

ci gentium vocabulo designati sunt, quæ pro varietate morum, & ingeniorum variis etiam modis delectabantur. Sic nos quoque diversum musicæ stylum apud diversas nationes esse dignoscimus. Sunt Gallicæ modulationes hilares, molles, concitatae, choreis, & saltationibus idoneæ: Hispanicæ severæ, & vehementes, terricæ: Italicæ graves, magnificæ, nobiles, insinuandæ pietati, moribusque efformandis aprissimæ.

3. Illud autem ab antiquis observatum est, nunquam ab aliqua gente mutatam fuisse musicam, quin & ipsa in deterius mutata, ipsique mutantium mores in pejora delapsi sint. Ideo quotquot scripserunt de musica semper recentiori rejecta, antiquam commendarunt. Plutarchus libro de musica; At enim, ait, apud antiquiores Græcos ne notam quidem dicunt musicam, quæ theatris interserviret: totam scientiam illam Deorum venerationi, & adolescentium institutioni impensam fuisse. Omnis tunc musica in templis versabatur. Cæterum nostris temporibus ejus musicæ, quæ ad disciplinam puerorum facit, nulla memoria, nulla cura: omnes theatris interservientem amplectuntur. Qui ergo vult musicâ rectè & cum judicio uti, is veterem modum æmuletur. Bassilius Magnus g. Tanta melodiæ rectæ differentia à turpi atque obscœna est, ut eam, quæ nunc in usû est, non minus fugere debeatis, quam rem aliquam turpissimam. Athenæus h in cœnis sapientum Musicam sanè veteres optimè noverunt, ejusque leges non sunt prætergressi: nunc autem senio jam cunctis labescens, depravati sunt musices numeri, & pro benignitate mollities, pro temperantia insolens audacia, ignavusque animi languor irrepit: quæ mala magis post hac vigeant, nisi quispiam patriam musicam in pristinum splendorem asserat. Sextus Empyricus i: Musica vetus virilis erat, recens effracta & effœminata. Severinus Boëthius k: Amisit musica gravitatis & virtutis modum, ac penè in turpitudinem prolapsa minimum antiquam speciem servat. Iterum Athenæus l. Modus Ionicus minimè floridus & lætus est, sed austerus, & durus; in quo tamen deprehendas elatum quidpiam generositatis non expers, quamobrem amat concentum illum Tragicæ: nostrâ verò ætate Ionum mo-

g *Basil. hom. de legendis Gentil. libris.* h *Athenæus l. 14.* i *Sext. Empyr. l. 6. adv. Mathemat. c. 22.* k *Boeth. l. 1. c. 1.* l *Athen. lib. 14.*

res delitiis sunt perditissimi, eorumque idem cantus ab illo vetusto multum diversus. Maximus Tyrius m: Musica ut nunc est extenuato corpore incidens, pulchritudinem, & suavitatem illam veterem abiecit. Quapropter à lege propria deflectens calamitosa nobiscum efficitur, animumque tum publicè tam privatim in perniciem trahit: relicta autem priori simplicitate, in levitatem fatuam abiit, & ut verissimè dicimus, evasit in flagitium; nam in theatris ac scenis corrupendæ Reipublicæ initium fecit. Cicero secundo de legibus: Assentio Platoni nihil tam facilè in animos teneros, atque molles influere, quam varios canendi sonos, quorum dici vix potest, quantâ sit vis in utramque partem. Civitatum hoc multarum in Græcia interfuit antiquum vocum servare modum, quarum mores lapsi ad molliem pariter sunt immutati cum cantibus: aut hæc dulcedine corruptelæque depravati, ut quidam putant: aut quod cum severitas eorum ob alia venialia cecidisset, tum fuit in auribus, animisque mutatis etiam huic mutationi locus. Quamobrem ille quidem sapientissimus Græciæ vir, longeque doctissimus valde hanc labem veretur, negat enim mutari posse musicas leges sine mutatione legum publicarum. Rursum Plutarchus in Laconicis Terpandrum, Timotheum, ac Phrynidem multatos ab Ephoris enarrat, quod vel unam citharæ chordam addidissent, quam & incidi jusserunt: adeo non permittebant de veteri musica aliquid immutari. Has veterum sententias eò libentius transcripsi, quo magis hodiernæ musicæ deplorabilis status innotescat. Fastidit ætas nostrâ concentum gravem, & stabilem, amatque modulos quosdam, quibus in frustra concilius cantus diffiliat, & enervetur. Ipse cantus Ecclesiasticus quam à vero Gregoriano dissimilis est! Adeo verum est quod scribit Xenophon n, ea quæ nova sunt, & ipso quasi in flore vehementer in musicis celebrari.

4. Sed revertor ad tonos, quos à Gentibus denominatos dixi, & cum earum moribus immutatos. Sunt autem, quod attinet ad Ecclesiasticum cantum, octo. Primus, tertius, quintus, & septimus dicuntur principales, & authentici: Secundus, quartus, sextus, & octavus inferiores & plagales nuncupantur. Authentici supra finalem ascendunt usque ad diapason, & tantum voce descendunt: Plagales ascen-

m *MAX. Tyrius ser. 21.* n *Xenoph. lib. 1. Cyriped.*

dunt supra finalem usque ad diapentem, sive quintam; infra verò descendunt usque ad diatessaron, sive quartam. Quatuor sunt chordæ finales tonorum, nam primus, & secundus desinunt in lychano hypaton: tertius, & quartus in hypate meson: quintus, & sextus in parhypatemeson: septimus, & octavus in lychano meson. Cum autem omnis tonus plenam diapason contineat, atque ea ex diapente, & diatessaron componatur: hoc discrimen est inter duos tonos in eadem chorda desinentes, quod is qui authentus est, plenum diapason habet supra finalem: plagalis verò habet quidem diapentem supra finalem, sed diatessaron quæ diapason complet sub finali collocatur. Legendi hæc de re prædici recentiores, atque inter cæteros doctissimus Glareanus, qui de modis musicæ eruditè differuit in suo Dodecachordo: Itemque Franchinus Cafforius libro quarto musicæ instrumentalis, & in descriptione musicæ actionis: Petrus Pontius in dialogo de musica: Joseph Zerlinus, & Petrus Aron in harmonicis institutionibus: iterum Zerlinus lib. 6. supplementi musicalis, & in defensione quintidemonstrationum harmonicarum: Frater Angelus Minorita lib. 1. Floris Angelici: & Marchettus Patavinus in tractatu de cantu plano. Is autem tonus, quem nos primum dicimus, Dorius est antiquorum, ut musici communiter existimant, quod tamen non caret difficultate, quam tangit, sed meo iudicio non dissolvit præcatus Glareanus lib. 2. cap. 9. secundus Hypodorius, tertius Phrygius, quartus Hypophrygius, quintus Lydius, sextus Hypolydius, septimus Mixolydius sive lydius mixtus. Octavo carebant antiqui, nam revera Mixolydius plagalem, seu collateralalem non sustinet modum: gravius enim retrachordum illius cum gravissimo Dorii conjunctum est. Verum de singulis tonis, eorumque constitutione, & proprietatibus uberius infra differemus, si prius dubitatio quædam soluta fuerit, quæ non indigna videtur solerti discussione.

5. Nam si primus noster modus Dorius est antiquorum, si Phrygius idem ac tertius, & sic de cæteris: cur non eosdem pariunt effectus? Cur non iisdem sonantibus modis & tranquillari animum, & commoveri sentimus? Possẽ equidem respondere non omnes antiquos musicos & cantores hos admirabiles effectus edidisse; sed eos tantum, qui in hac disciplina pe-

nitissimi fuissent, qui cum rari semper fuerint, ita non desunt etiam hac tempestate, qui cum veteribus comparari possint. Satius est tamen fateri id quod verissimum est, præcos illos modos nos nescire, illudque in primis, in quo maximè excelluerunt. Errant itaque toto cælo, qui generum illorum differentias ignorantes acumen tantum, & gravitatem sonorum considerant. Non enim, ut hoc utar exemplo, Doricæ harmoniæ præstabit effectus omnis cantus à lychano meson usque ad Paraneten protensus, nisi etiam præter suæ octavæ compositionem alia quædam habeat ad excitandos affectus requisita. Sunt autem quatuor, ni fallor, hæc conditiones, quibus positis musica proculdubio inducet hominem in varios affectus, & commotiones. Prima conditio est, ut harmonia ex vocibus, & fonitu proveniens juxta toni exigentiam rectè ordinetur. Secunda ut numerus musicus, quo modulationis totius series à gravi in acutum, & ab acuto in grave procedit qualitati verborum, & toni accommodetur. Hic est numerus, quem vulgus vocat ærem cantionis, de quo Poëta. *Numeros memini, si verba tenerem.* Tertia ut ipsa verba talia sint, quæ mentem percellere, & commovere possint. His adjungebant antiqui totius corporis motus, ac gestus patheticos ad excitandos affectus aptissimos. Quarta tandem, ut, qui musicos concensus audit, non tam aurem quam rationem adhibeat, uti docet Boetius, sitque aptus & dispositus ad musicæ effectus recipiendos. Fit enim quandoque, teste Divo Bonaventura p. 2. ut propter pravam audientis dispositionem, quem musica invenit tristem, reddat tristio-rem; & quem letum, lætiorem. Istæ conditiones si ad toni systema adjiciantur, efficiunt, ut puto, musicam nostram veteri non inferiori: alioquin omnes affectus in omnibus tonis confusi, singulisque permixti sunt pro varietate modi procedendi, ut Keplerus q. observat. Non possum hoc loco quorundam errorem dissimulare, qui suæ inscitæ frivolam præcedentes excusationem, ajunt musicam nostram insignes illos effectus, quos in veteri admiramur, operari non posse, quia omnis musica nostra in genere Diatonico est; antiqui autem Enharmonico, & Chromatico utebantur; quæ cantus genera jam pridem antiquata ad mentes hominum subito commovendas aptiora erant.

o Boet. lib. 1. c. 9. p. Bonav. prolog. in Thren.
q. Kepler. tract. 3. harmon. c. 15.

erant. De triplici hoc genere differunt antiqui Musici Aristoxenus, & Nicomachus Geratenuus in suis Harmonicis institutionibus, Euclides item, & Theo Smyrnaeus, & ex ipsis alii recentiores. Porro genus Enharmonicum illud dicitur, quod pluribus spatiis, & angustioribus separatur: cantatur autem per diesim, & diesim, & ditonum. Chromaticum autem per duo inæqualia semitonia, & trihemitonium constans ex tono, & semitonia minori conscendit. Diatonicum verò per duos tonos, & semitonium naturaliter procedit. Hoc postremum aliis generibus dignitate, & efficacia præeminet; & sine ejus mixtura reliqua duo subsistere nequeunt; atque ideo supradictam opinionem mirabiliores musicæ effectus Chromatico, & Enharmonico generi tribuentium damnat, ac pluribus confutat Joseph Zerlinus, excellētissimus musicorum. Accedit ad rationem experientia: nam Enharmonicum ob nimiam difficultatem, Chromaticum ob nimiam molliem jam pridem ab usu recessit, ut docet Macrobius. Plato quoque antiquissimus Philosophorum solo Diatonico utebatur, quod & mundanæ musicæ adscripsit. Plutarchus repudiatum asserit Enharmonicum genus, quod sensui ingratum foret. Aristoxenus initio libri primi veteres solo genere Enharmonico usos esse perperam asserit, cætera neglexisse, vel ignorasse, de quo acriter reprehenditur à Proclo lib. 3. in Timæum Platonis. Damascius in vita Isidori Philosophi apud Photium, Natus, inquit, ad musicam Asclepiodorus, deperditum tamen Enharmonicum genus non potuit revocare, quamquam alia duo cantus genera rescinderet, & reprimeret, alterum Chromaticum appellatum, alterum diatonicum: harmoniam tamen non invenit, quamvis magades mutarit, & transposuerit non minus quam viginti duas: Sunt autem magades instrumenta musica tabula quadrata repanda, quæ in se recipit chordas, & efficit sonum. Dicitur etiam magadinum ea pars lyrae, in qua plectrum illiditur, ubi scilicet percussio chordarum fit manu dextera, ut Budæus notavit. Vide Suidam verbo *μαγάδες*. Aristoteles item solum genus diatonicum commendat: & tamen musicam illorum temporum mirabilem fuisse exem-

pla crebra testantur. Seryanda igitur est ejusque modi proprietas: nam ut verbis utar Plutarchi, si musicæ peritiæ accedat facultas judicandi, his prædium constat perfectum musicum fore. Qui enim novit Doricum tonum, neque tamen judicare potest ubi is propriè, & convenienter usurpetur, non sciet quid faciendum sit, neque genium ejus servabit. Idem auctor eos redarguit, qui initio carminis hypodorium, in fine mixolydium, aut Dorium: hypophrygium & Phrygium in medio adhibent: quam culpam multi recentiores committunt omnium tonorum definitiam confundentes, solidam enervantes concinnitatem, ut auribus gratificentur. Sic fit, ut eorum musica talis sit, qualem Plato describit in Philebo, quæ videlicet obscuritatem multam habeat, soliditatem paucam. Sed jam tractatum ad singulos tonos conferamus.

§. IV.

De singulis tonis, eorumque proprietatibus, & effectibus. Quædam de cantu Gregoriano.

1. **P**rimam sedem ordine, & dignitate tenet Dorius. Hic à Platone, & Aristotele cæteris omnibus præfertur. Hoc modulo psallebant antiqui profodia multa, & pæana, erotica etiam, & quæ spondæa nominantur. Dux ad benè vivendum existimatur hic modus. Arcades, & Lacedæmones hoc impensius delectabantur, teste Polybio. Virilem, ait Athenæus, præ se fert gravitatem, & magnificentiam, unde veteres eo utebantur ad efformandos adolescentum mores. A Cassiodoro pudicitia largitor, & castitatis effector dicitur. Hoc Pythagorici summo manè ad intermissa studia se excitabant. A Ptolomæo, qui octo tonos sphaeris cælestibus convenire docet, luminoso soli comparatur, nam sicut Sol humida exsiccet, noctisque tenebras fugat; ita hic tonus, qui phlegmati dominatur, pigritiam, stuporem, somnum, mœstitiam, & confusionem ex motione phlegmatis proveniente statim expellit. Viris præclaris, magnoque ingenio præditis convenit. Modestus est, hilaris, curiosus, magnificus, sublimis, nihil solum habens, nihil molle, & ad omnes affectus idoneus. Ali-

^r Theod. lib. 2. Matth. cap. 9. & seqq.
^s Zerlin. par. 2. cap. 9. ^t Macrobi. in Somn. Scip. li. 2. cap. 4. ^u Plutarch. li. de musica. ^x Photius Cod. 242.

^y Polyb. lib. 4. ^z Athen. lib. 14. ^a Cassiod. lib. de musica. ^b Ptolom. lib. 3. Harmonic. c. 11.

Aliquando chorda ejus finalis in mese constituitur; & tunc idem est, ac Hypermixolydius Ptolomæi, & à recentioribus præficus novus tonus, ab aliis Æolius nuncupatur.

2. Secundo loco Hypodorius, sive subdorius est contrario modo se habens, somnum enim lenem inducit, eoque Pythagorici vespere utebantur ad mitigandas animi curas, & quietem conciliandam. Pigris, mœstis, ac miseris convenit, & ut docet Calliodorus, animi temperates tranquillat, somnumque jam placatis attribuit. Ab Aristotele magnificus, constans & gravis dicitur. Æolium à quibusdam, sed falso, nuncupari docet Scaliger *d*. Lunæ comparatur, quæ infimum tenet locum inter Planetas, rebusque humidis præest: ita hic tonus flebilis, & gravis, cæterisque inferior est usque ad postremam vocem Monochordis descendens. Verba quæ mœsticiam inducunt, lacrymas movent, liberationem ab angustiis, calumniis, & servitute deprecantur, huic tond attribuntur. Si desinat in mese decimus, & Hypoælius vocatur. De hoc, & cæteris plagalibus hæc scribit Athenæus *e*. Sicut nos subalbus dicimus, quod albo simile est: subdulce, quod accedit ad dulce, quamvis non sit hujusmodi: ita & Hypodorium appellatum fuisse arbitror, quod Dorium valde non fit.

3. Tertius sequitur, quem Phrygium dicunt. Mari attribuitur, nam furiosus est, & incitativus, iram provocat, pugnas excitat, & votum furoris inflammat. Vehementem, & acutum vocat Clemens Alexandrinus *f*, & ipsa acuminis velocitate vehementius percellit animum. Huic modo carmen congruit anapestum. Fortes habet saltus in sua progressionem, convenitque superbis, iracundis, crudelibus, cholericis, & furiosis. Verba requirit aspera, deque præliis spiritualibus, vel temporalibus pertractantia, & quæ celerius debeant affectus concitare. Hunc autem simul cum Dorico Plato, & Aristoteles præ cæteris commendant: ejus tamen usum adolescentibus interdixerunt, quod eorum affectus nimium circa decorum commoveat. Suisberienfis *g* hunc modum vituperat tanquam incitantem ad lasciviam, cum potius ad certamina provocet; sed Marti amicam Venerem fabulantur Poetæ. Entheus à Luciano nuncupatur. De Phrygia harmonia eruditè

c Aristot. sec. 19. Problem. *d* Scalig. l. 1. Poetic. c. 19. *e* Athen. l. 14. *f* Clem. Alex. li. 6. Strom. *g* Suisberien. lib. 1. Poetæ.

Læli. Bisfiola Hor. subf. tom. 1. lib. 15. cap. 18.

4. Quartus est Hypophrygius mollis, compunctivus, choleram mulcens, blandus, adulatorius, & attractivus. Mercurio assimilatur, cujus natura cum bonis bona, cum malis pessima est: sic adultores, quibus hic tonus maxime congruit, bonis & malis, sapientibus & insipientibus æqualiter se accommodant. Illis item competit, qui faciles sunt, teneri, statimque sedari, ac mitigari solent, & in omnem partem converti. Hoc Cretenses, & Lacedæmones à pugna revocabantur. Verba quæ blanditias, admonitiones, deprecationes, deceptiones, & detractiones significant, huic tono sunt assignanda. Dicit Aristoteles quod Hypophrygius animos lymphatis similes reddit, cogitque debacchari. Hæc proprietas quamvis Phrygio propriè conveniat, huic tamen deneganda non est ob affinitatem, quam habet cum suo authento, quem & aliquando imitatur.

5. Quintum occupat locum Lydius. Hic sanguinis dominium obtinet, & Jovi comparatur, qui homines sanguinos, benevolos, mites, & jucundos sua influenza facit. Delectabilis est, choreis & saltationibus idoneus, & cum quadam voluptate resiliens. Nimias curas, ait Calliodorus, animæque tædia remissione reparat, & oblectatione corroborat: anxios lætificat, revocat desperatos. Verba lætitiæ denotantia, & quæ victoriæ, ac triumphum celebrent hujus toni propria sunt. Quando desinat in trite diezeugmenon undecimus tonus, sive Jonicus, vel etiam Jastius à recentioribus; ejusque plagis duodecimus, hypojonicus, vel hypojastius nuncupatur. Harmonias Lydias lætuosas esse asserit Plato *h*, sed de hypolydiis, & mixolydiis intelligi debet: Lydia enim simplex, & principalis hilaris est, quare Propertius *i* in campis Elisiis Lydia pleetra resonare commemorat.

6. Sextam tenet sedem Hypolydius, qui pius, devotus, humanus, & lacrymabilis est. Veneri attribuitur, cujus influenza homines reddit ad pietatem, amorem, & plañtum proclives. Differt ab Hypodorio, quia fletus ab illo causatus ab angustiis, & anxietatibus oritur: hic autem ex devotione, & læticia, vel ex affectu commiserationis erga proximum procedit. Verba igitur hos affectus inducentia, vel explicantia ei propriè competunt. In hujusmodi

h Plato 3. de Rep. *i* Propert. lib. 4. el. 7

compositione advertendum est, ut voces gradatim progrediantur, sintque inter se colligatae, & coadunatae.

7. Septimus Mixolydius est, qui suis modulis duplicem producit effectum, incitat enim ad gaudium, sed statim revocat ad mœsticiam. Dicitur Mixolydius, quia cum Lydio communionem habet. Eo in tragœdiis utebantur antiqui, nam & melancholiam movet, partem habet incitationis, ac jucunditatis. Quos Saturnus sua influentia tristes facit, hic tonus concinnitate sua ad quietem incitat, & adducit. Intellectum obtusis acuit, sanctique Spiritus dona designat. Altior est omnibus tonis, perque suas, & jucundos saltus progreditur: tum terreno desiderio gravatis cœlestium appetentiam indulget. Ex his patet, quæ verba huic tono conveniant. A Julio Polluce Locrensis appellatur. Hos septem tonos dumtaxat agnoscebant Pythagorici, teste Jacobo Fabro², quod totius universi harmonia septenario numero secundum ipsos comprehendatur.

8. Octavum tonum, quem Hypomixolydium & Hyperiaustum vocant, adjecerunt septem præscriptis recentiores, ne Mixolydius suo plagali careret. Firmamento attribuitur varia stellarum figuratione distincto, nam & omni negotio convenit, & immunis est ab omnibus qualitativibus. Super omnes tonos insita quadam dulcedine, & venustate nitescit. Suavis, canorus, atque moratus dicitur, & soliditatem futuræ gloriæ representat. Viris discretis convenit, & qui subtili ingenio profunda speculantur. Verba itaque de rebus altis, & cœlestibus pertractantia ad hunc tonum non incongruè pertinebunt. Dicitur quoque deprecativus esse, quo propterea utendum erit cum aliquam felicitatem, & gloriam etiam cum lacrymis cupimus obtinere. Habet hic tonus hoc cum primo commune, quod omnia verba, quæ commodè nequeunt reliquis applicari, ad hunc poterunt reduci; est enim aptus ad omnes affectus, & omnium capax.

9. Cæterum S. Gregorius Magnus cantum planum instituit, qui de plano procedens singulas notas brevis temporis æquali mensura dimittitur. Non enim variarum vocum concordem discordiam, & concinnam per intervallorum distantiam melodiam observavit; sed certos tantum limites, & terminos cujusque toni constituit, certosque vocum transitus, & pro-

² Faber in suo l. 4. element. musicalium.

gressiones secundum naturalem diatonici generis dispositionem. Observat autem Franchinus¹ Sanctum Gregorium in nocturnis Responsoris vehementer, & dissolutè somnolentos ad vigilandum hortari: in Antiphonis planè, atque suaviter sonare: in introitibus quasi voce præconis ad divinum officium evocare: in Alleluja & versibus divino jubilo dulciter gaudere: in tractibus & gradualibus protensè, atque humiliter procedere: in offertoriis, & communionibus quamdam servare mediocritatem. Ut ipse verò cantus supernæ Patriæ lætitiæ indicet, aliquando sine voce longum edit sonum jubilationis pluribus notis sub una syllaba descriptis, quod maximè fit hac voce *Alleluja*. Illi enim qui cantant, ait Augustinus^m, cum ceperint in verbis Canticorum exultare lætitiæ, veluti impleri tanta lætitiâ, ut eam verbis explicare non possint, avertunt se à syllabis verborum, & eunt in sonum jubilationis. Jubilus sonus quidam est significans cor parturire quod dicere non potest. Et quem decet ista jubilatio, nisi ineffabilem Deum? Ineffabilis enim, quem fari non potes; & si eum fari non potes, & tacere non debes, quid restat nisi ut jubiles? Ut gaudeat cor sine verbis, & immensa lætitudine gaudiorum metas non habeat syllabarum. Narra- rat Joannes Diaconusⁿ in vita Magni Gregorii, qualiter Beatissimus Pontifex Cantorum scholam instituerit, & cantum Ecclesiasticum reformavit. Queritur autem Gallos, & Germanos, Gregorianis cantibus quædam propria miscuisse: cujus rei hanc reddit rationem. Alpina siquidem corpora vocum suarum tonitruis altifone perstreptentia susceptæ modulationis dulcedinem propriè non resultant: quia bibuli gutturis barbara feritas dum inflexionibus, & repercussionibus mitem nititur edere cantilenam, naturali quodam fragore quasi plaustra per gradus confusè sonantia rigidas voces jactat, sicque audientium animos, quos mulcere debuerat, exasperando magis ac obstrependo conturbat. Refert deinde, qualiter Carolus Magnus cantum Ecclesiarum Galliarum ad Romanæ dulcedinis præscriptum revocavit, directis in Gallias ea de causa duobus cantoribus à Sanctissimo Papa Adriano. Scribit Henricus de Knyghronⁿ Canonicus Leycestren. libro 2. de eventibus Angliæ circa annum 1072. fuisse quemdam

¹ Franchin. l. 3. c. 8. in Aug. in Psal. 32. Conc. 14
ⁿ 19. Diacon. l. 2. cap. 6. & seqq.

ignominiosum Abbatem nomine Thuristinum, qui inter ceteras stultitiæ suæ ineptias Gregorianum cantum in officio aspernatus, Monachos cœpit compellere, ut Wilielmi cujusdam Fificanensis Monachi cantum excercerent. Hujus ineptiam in fine præcedentis sæculi quidam imitati cantum quemdam ridiculum expulso Gregoriano introduxerant, non sine maximo Ecclesiasticæ gravitatis detrimento. Sed hæc de cantu dicta sunt satis, jam rectè canendi disciplinam breviter explicare ex sanctis Patribus aggredior.

S. V.

Qualis esse debeat Ecclesiasticus cantus.

Quæ vitia à Cantoribus vitanda. Quinam conseantur bene cantare. Quæ vera musica, quis verus anima concertus sit.

1. **V**Nde autem mihi potius exordium, quàm à sanctissimo Patre Bernardo^o in re præsertim ascetica, & religiosa^o is igitur Epistola ad Abbatem Arremarensem qualis debeat esse cantus sic describit. Cantus plenus sit gravitate, nec lasciviam resonet, nec rusticitatem. Sic suavis, ut non sit levis: sic mulceat aures, ut moveat corda. Tristitiam levet, iram mitiget, sensum literæ non evacuet, sed fecundet. Non est levis jactura gratiæ spiritualis levitate cantus abduci à sensuum utilitate, & plus sinuandis intendere vocibus, quàm rebus insinuandis. Item ꝑ alibi cantantium vitia sic redarguit. Sunt quidam voce dissoluti, qui vocis suæ modulatione gloriantur, nec tantum gaudent de dono gratiæ, sed etiam alios spernunt. Tumentes elatione aliud cantant, quàm libri habeant, tanta est levitas vocis, forsitan & mentis. Cantant, ut placeant populo, magis quàm Deo. Si sic cantas, ut ab aliis laudem quæras, vocem tuam vendis, & facis eam non tuam, sed suam. Habes in potestate vocem tuam, habeto & animum. Frangis vocem, frange & voluntatem. Servas consonantias vocum, serva & concordiam morum. Cave ne sicut delectaris altitudine vocis, delecteris elatione mentis. Ingenium musicum à proportionem in voce reducendum esse ad proportionem in men-

te ostendit Plotinus⁹. Nimis enim indignum videtur, & nimis flendum, ut ait Augustinus⁷, per suam scientiam versum bene currere, citharamque concinnare, & suam vitam, seque ipsam quæ anima est devium iter sequi, & dominante sibi libidine cum turpissimo se vitiorum strepitu dissonare. Extat etiam in antiquissimo nostri Ordinis statuto optima canendi institutio, quam idem sanctissimus Pater Bernardus suis discipulis reliquit. Psalmodiam, inquit, non nimium protrahamus, sed rotundè & viva voce cantemus. Metrum & finem versus simul intonemus, & simul dimittamus. Punctum nullus teneat, sed statim dimittat. Post metrum bonam pausam faciamus. Nullus ante alios incipere, & nimis currere præsumat, aut post alios pneuma trahere, vel punctum tenere. Simul cantemus, simul pausemus semper auscultando. Quicumque incipit Antiphonam, aut Psalmum, Hymnum, Responsorium, Alleluja, unam aut duas partes solus dicat aliis tacentibus: & ab eo loco, quo ille dimittit, alii incipiant non repetentes, quod ille jam dixit. Monemus vos dilectissimi, ut, sicut reverenter, ita & alacriter Domino assistatis non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis, & remissis vocibus muliebri quiddam de nare sonantes, sed virili sonitu & affectu voces sancti Spiritus depromentes. Viros enim decet virili voce cantare, & non more femineo tinnulis vel falsis vocibus veluti histrionicam imitari lasciviam; & idè constituimus mediocritatem in cantu servari, ut gravitatem redoleat, & devotio conservetur. Hæc statutum Cisterciense. Liqueat autem ex dictis, quænam debeant vitia Ecclesiastici cantores evitare.

2. Et primò quidem receptum à majoribus cantum integrum oportet, & illibatum custodire, ne si semel aberrare cœperimus à semitis antiquis, quas posuerunt Patres nostri, paulatim inconsultis mutationibus religionis integritas destruat. Mutant mores qui mutant cantum, ut supra ex Platone monstratum est. Deinde in ipso cantu auream decet servari mediocritatem, ut, qui beneficii fructus, corporisque alimenta integra percipere volunt, integrum etiam persolvant officium, non tumultuaria quadam præcipatione

T t t t 3 lon.

^o Bern. Ep. 312. & sup. Cantic. serm. 47. ꝑ Idem, sitamen ipse est, de inter, domo. cap. 51.

⁹ Plotin. Em. 1, lib. 3. cap. 1. & Aug. lib. 2. de ordine cap. 2.

longiores notularum decursus transilientes, sed moderata aequalitate omnes notas ita proferentes, ut nimia acceleritate, ac morosa protractione sublata ex dulci vocum concordia omnes fideles edificentur. Alioquin extra legem cañenti dicit Deus *f*, *Aufer a me tumultum carminum tuorum, & cantica lyrae tuae non audiam.* Nec ad solam cantus suavitatem intendere oportet, ut monet Dorotheus *t*, sed mens etiam, ut par est, incalescat in virtute sermonum. Apud Xenophontem *u* Rex Cyrus quosdam convivae sic reprehendit: Omnes enim clamabatis simul, & intelligebatis invicem nihil, canebatis magno cum ridiculo, & cum canentem minimè audiretis, jurabatis optimè eum canere. Hac redargutione quidam Ecclesiastici perstringi possent, qui modum in cantu non servantes inane quodam stridore ita prestrepunt, ut nec ipsi, nec alii ea quae cantantur, intelligant. Gregorius Nazianzenus *x* senilem narrans apologum, Cigni, inquit, Olim ad hirundines aiebant, si non multum, nec apud multos canimus, at illud certè in nobis pulcherrimum est, quod modum in canendo tenemus. Servanda quoque modestia in cantu est, quia, ut sanctus docet Ambrosius *y* in ipso canendi genere prima disciplina verecunda est, ut sensim quis aut psallere, aut canere incipiat, ut verecunda principia commendent processum. Nam quid in plano cantu stridulis, inamoenis, & superacutis vocibus obstrepere necesse est, cum talis clamor immoderatus stomachum turbet, venas exhauriat, vires enervet, aures offendat, provocet risum, confusionem excitet, impediat devotionem? Non in clamosa voce, ait S. Benedictus *z*, sed in puritate cordis, & compunctione lacrymarum nos exaudiri sciamus. Altè cantat apud Deum humilitas, sicut dicit Scriptura *a*. *Oratio humiliantis se penetrat nubes.* Nec minoris culpae reos illos existimo, qui praeter religionis gravitatem vocem, ut ajunt, frangentes, dum dulcioribus modulis populo magis, quam Deo placere desiderant, & vanitatis studio Deo displicent, & scandali occasione populum offendunt. Vanam istorum curiositatem Joannes XXII. Ecclesiae Romanae summus Antistes gravi animadversione condemnat in ea extravaganza quae incipit.

f Amos 5. 23. *t* Dorothei. initio doct. 22. *u* Xenoph. 1. Cyripad. *x* Greg. Naz. Ep. 1. *y* Ambros. l. 1. de offic. cap. 18. *z* Bened. in Regula cap. 20. & 25. *a* Eccl. 35. 24.

Docti sanctorum Patrum. Divus etiam Hieronymus *b* eosdem redarguit dicens; Audiant haec adolescentuli, audiant hi, quibus psallendi in Ecclesia officium est, Deo non voce, sed corde cantandum: nec in tragediorum modum guttur, & fauces dulci medicamine colliniendas, ut in Ecclesia theatrales modi audiantur, & Cantica; sed in timore, in opere, in scientia Scripturarum. Quamvis sit aliquis, ut illi solent appellare, *καὶ οὐ φωνῶν*, si bona opera habueris, dulcis apud Deum cantor est. Haec autem verba S. Doctoris citat & amplificat Agobardus Episcopus Lugdunensis libro de correctione Antiphonarii. Denique damnati sunt illi, qui parcentes vocibus suis rapinam faciunt in holocaustis, qui vitulos scilicet labiorum suorum Domino reddere negligentes vel dolorem capitis, vel stomachi debilitatem, vel exilitatem vocis praetendunt ad excusandas excusationes in peccatis: cum revera totum in eis sibi vendicent mentis evagatio, distractio cordis, carnis inertia, & propriae salutis incuria. Non enim considerant, quod qui a communi labore se subtrahunt, communi etiam retributione carebunt, & qui Ecclesiam servitute, proximum aedificatione, Angelos laetitia, sanctos gloria, Deum cultu defraudant; ipsi quoque Dei gratia, sanctorum suffragiis, Angelorum custodia, proximi adiutorio, Ecclesiae beneficiis se reddunt indignos. *Qui reminiscimini Domini:* ait Propheta *c*, *ne taceatis, neque detis silentium ei.* Psalmographus etiam dicit *d*, *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo; & e in se canatio mea semper: & f Confitemini illi in voce labiorum vestrorum: & g Bene psallite illi in vociferatione.* Eis enim qui legitime canunt, & sapienter psallunt, inquit Rupertus Abbas *h*, remuneratio vel praemium erit carmen aeternum. Ergo, ut praecipit S. Benedictus *i*, sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostrae.

3. Haec optima symphonia est, quae non in vocibus tantum, sed & moribus resonat, & in recto virtutum temperamento. Musica, ait Cassiodorus *k*, est scientia bene modulandi, quod si nos bona conversatione tractemus, tali disciplinae probamur semper esse sociati: quando vero iniquitates gerimus, musicam non

b Hieron. in cap. 5. ad Ephes. *c* Isai. 62. 6. *d* Ps. 33. *e* Psal. 70. *f* Eccl. 39. 20. *g* Psal. 32. *h* Rupers. lib. 10. in Apoc. *i* Bened. reg. cap. 19. *k* Cassiod. lib. de musica.

non habemus. Rectè Augustinus 1. Vis rectè psallere? Non solum vox tua sonet laudes Dei, sed opera tua concordent cum voce tua. Cùm ergò voce cantaveritis: silebis aliquando; vita sic canta, ut nunquam sileas. Vis ut Deo tua jucunda sit laus? Noli bonæ cantilenæ tuæ obstrepere moribus malis. Plus ille attendit quid vivas, quàm quid fones. Quam multi sonant voce, & corde muti sunt! Et quam multi tacent labiis, & clamant affectu! quia ad cor hominis aures Dei. Sicut aures corporales ad os hominis, sic cor hominis ad aures Dei. Multi clauso ore exaudiuntur, & multi in magnis clamoribus non exaudiuntur. Denique cantat Deo qui vivit Deo, psallit nomini ejus, qui operatur in gloriam ejus. Hæc Augustinus, cui ad stipulatur Origenes in his verbis; Quis putas ita canoræ vocis est, & ita spiritus puræ mentis, qui sincerè canat, ut cantilena ejus divinum delectare possit auditum? Ille profectò est, qui nullum raucum habet in se peccati sonum, qui nihil offensionis in lingua, nihil crassitudinis in spiritu gerit. Quid prodest sonoris vocibus personare, si vita dissona sit? Doces me, inquit Seneca 2, quomodo inter se acutæ ac graves voces consonent, quomodo nervorum disparem reddentium sonum fiat concordia; fac potius quomodo animus secum meus consonet, nec consilia mea discrepent. Monstras mihi qui sint modi flebiles, monstra potius quomodo inter adversa non emittam flebilem vocem. Sic & Diogenes Cynicus 3 musicos in jus vocabat, quod cum lyræ chordas congruè aptarent, animi mores inconcinnos haberent. At quorum vita cum cantu, opera cum voce concordant, horum suavissima est harmonia, gratissimus Deo concentus. Sonet, ait ille ad talem animam, sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora: amici auscultant, fac me audire vocem tuam. O amoris ordinatissimas vices, o animæ amantis consonantissimam melodiam! Ergone credibile est sic Deum humanis cantibus delectari, ut animam sibi dilectam ultrò provocet ad cantandum? O cœlestem virtutum musicam, quæ exuperat omnem sensum, quæ resonat in anima justæ; sed ab his qui foris sunt, qui non sunt amici, comprehendendi non potest. Facit Deus concentum istum cum sanctis suis, & unusquisque pro varietate

1 Aug. in Ps. 146. Et in Ps. 129. & 107. m Origen. hom. 6, in Iudic. n Senec. Ep. 88, o Lærtius lib. 6.

donorum sonum reddit vel gravem humilitatis, vel acutum vivæ fidei, vel superacutum charitatis. Harmonia devoti cordis concentum cœli dormire facit in modulis suis, si Deo & sibi ipsi concordat: & si cordis affectio cantat, Deus psallit, & exultat.

4. At ego Domine quali harmonia ad aures tuas personabo, qui totus dissonus per vitiorum cacophoniam esse reperio? A planta pedis usque ad verticem non est sanitas in me, & quomodo andebo tot cicatricibus deformis in conspectu tuo apparere? Numquid igitur à facie tua abscondar cum impio fratricida vagus, & profugus in terra: aut cum primis parentibus nuditatem meam inter folia, & virgulta ca labo? Sed quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam, cum scriptum sit, quia omnes qui elongant se à te peribunt? Ubi fugiam nisi ad te Deus meus? Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Ne avertas faciem tuam à me, qui eam non avertisti ab increpantibus & conspuentibus in te. Audi vocem meam secundum misericordiam tuam, & da sermonem rectum, & benè sonantem in os meum, ut placeant verba mea in conspectu tuo. Ecce tu summe concentor dabis voci meæ vocem virtutis, vocem dulcedinis & suavitatis, vocem bonorum operum invicem consonantium in organo charitatis. Sic erit beneplacita tibi musica mea, & labiis exultationis laudabit os meum. Sic te largiente replebitur os meum laude tua, & cantabo tota die magnitudinem tuam. Sic per concordēs virtutum numeros ad antiquam baptismalis innocentie musicam revocabitur anima mea, donec cum Angelis, & Beatis felix diapason consummetur.

METRUM XLIV.

N Am me quis melior recreet sonus,
Quam moribus vox consonans?
Mystica transcendunt modulamina
Quoscunque vocales tonos.
Vera etenim menti, non sensibus
Solet placere musica.
O si perperum aures intimas
Permuletat mundi melos!
O si dulcisonos pangat modos
Latè patens vox ætheris!
Quam subito citharas, atque organa,
Chorique voces, & tropos
Sperneret indocilis mortalitas

Afficta

*Affucta coeli cantibus !
 Harmonicis dissulant motibus :
 Latisque subsiliunt choris
 Astra polo lucentia, dum vago
 Caelum rotatur ambitu.
 Sic elementa animum dulcedine
 Aureisque complent cantibus,
 Cum modulis resonant gravioribus,
 Tonosque acutos temperant.
 Aethere sic terra consonat
 Canore miro musica.
 Respondetque recursio siderum
 Mundi sonoris motibus.
 Omnis ab harmonico systemate
 Et terra pendet, & polus.
 Ut nullus sit dissona litibus
 Natura musicae studet.
 Nempe tonis consistunt mysticis
 Quaecumque Phœbus aspicit.
 Complexuque suo omnia colligat
 Dulcis modorum suavitas.
 Nil concinna tamen concordia,
 Vocisque nil prodest melos :
 Dissona si morum sit musica,
 Deique iustis discrepet.
 Sese igitur veris concentibus,
 Suosque mores imbuat
 Psallere qui dignas laudes cupit,
 Numenque cantu flectere.
 Despicit orantium modulos Deus
 Cum moribus vox dissonat.*

5. Joannes Gerson triplici tractatu de Cantibus; itemque duodecim tractatibus super Magnificat totius musicae praxim moraliter, & anagogicè explicat diffusissimè, quem studiosus lector, non sine magno animæ profectu percurrat. Quid autem, & quotuplex sit musica morum, & virtutum, sine qua dissonat coram Deo musica vocum, & instrumentorum vir præclarissimus Absalon Abbas p̄ his verbis exequitur. Planè musica ista vocalis ad laudem Dei satis congrua est, sed est alia quam docet supernus ille musicus, & illa nostræ saluti magis est necessaria. Sed quæ est illa musica, quam docet Deus? Ipsa profectò triplici specie subdistinguitur, alia est enim animalis, alia spiritua-
 lis, alia cœlestis. Animalis est musica, quando sensus exteriores nihil superfluum appetunt, & à ductu rationis nequaquam discordant, ut visus non aspiciat vana, non auris audiat detractio-

p Absal. Abb. ser. 1. de Annunciat.

nes, vel iudicium sanguinis, non odoratus quaerat suavia, non gustus superflua, non manus extendatur ad illa cita. Istæ sunt quinque vocales animalis musicae facientes harmoniam, quæ dicitur diapente: constituitur enim de quinque corporis sensibus ordinatè constitutis. Spiritualis musica consistit in profectu virtutum, in gaudio spiritali, & morum suavitate, in timore Dei & amore fraternitatis, per quam harmonia efficitur, quæ diatessaron est appellata. Quatuor ergo virtutes principales illam efficiunt, ut sit in omnibus benè agentibus fortitudo ad auxilium, iustitia ad directionem, temperantia ad folatium, prudentia ad consilium. Cœlestis verò musica consistit in contemplatione Dei, in adeptione æternitatis, in mentis iucunditate, & immortalitate corporis: & facit hæc musica harmoniam, quæ dicitur diapason, siquidem octo beatitudines eam efficiunt. Hactenus ille. Hæc est musica, inquit Chrysostomus q, quæ Deum & Angelos lætificat, hæc torum in celo spectaculum excitat, hæc dæmonum furorem compefcit, & affectionum impetum demulcet. Nam dum charitas citharam pulsat, omnes affectiones silent, omnia quieta, omnia tranquilla sunt. Nos autem generibus musicae jugiter exerceamur, in concordia vocum & morum laudes divinas in hoc exilio decantantes, donec mereamur divinæ musicae confortes fieri, & ad consummatissimos cum sanctis Angelis Hymnos elevari.

q Chryf. hom. 40. in Act. Apostol.

CAPUT XVIII.

De variis ritibus, quibus utitur Ecclesia Catholica in recitandis divinis Officiis.

§. I.

Orthodoxam Ecclesiam varietatibus exornari. Varias Ecclesiarum consuetudines unitati fidei non obesse.

ECCLESIAM Christi sponfam varietatibus circum amictam Regius Psalter, eo Psalmo describit, quo verbum bonum eructans ejusdem cecinit Epithalamium. Eamdem horti

r Psalm 44.